

Böskörményi Miklály *fr. 2*

Az egyetemes tanítógyűlés korelnöke.

Jól indult meg a magyarországi tanítóknak 1870. évi aug. 15. 16. 17. és 18. napjaiban tartott egyetemes gyűlése, a sorrendben a második. Azon úttörők közül, a kik az 1848-ik év dicső napjaiban tartott egyetemes első tanítói gyűlésnek is tagjai voltak, kevesen maradtak reánk. E kevesek közé tartozik Bőszörményi Mihály, kecskeméti tanító. Mikor a második gyűlést rendező 1870-iki bizottság a megnyitás kérdését tárgyalá, az a szerencsés ötlet támadt, hogy az 1848-iki bajnokok egyikének kellene a tanítók sorából a gyűlést megnyitni: így történt az, hogy népnevelésügyünk egyik becsületben megőszült bajnoka, Bőszörményi, hívta fel a tanítók ezreit tanácskozásra.

Ekkor lett nevezett ügytársunk országosan ismert férfiú. — De nem ez a fődolog; hanem az, hogy néptanító nyitotta meg hosszú hallgatás után a néptanítók száját. Ezért mondók e sorok bekezdésében, hogy az 1870-iki gyűlés jól indult meg. Örökké kár, hogy nyomban a megnyitás után ferde útra tért. E sorok írója az élő hit legszentebb meggyőződésével vallja: hogy sokkal meszszebb jutottunk volna már a haladás ösvényén, mely tanügyünket önállósítani van hivatva, ha a tanítóság iparkodott volna bebizonyítani, hogy ülést saját kebeléből eredő tagjai nem csak megnyitni, hanem vezetni is képesek. — És mert e meggyőződés megrendíthetetlen: megismertetni kívántuk olvasóinkkal az 1870-iki gyűlés korelnökét, egy maig is működésben levő néptanítót, ki e nemű felhívásunkra következő levélben válaszolt:

„Tekintetes szerkesztő úr! — Köszönöm szépen irántam tanúsított jóindulatát! Szíves volt felhívni, hogy írjam meg életem történetét. Nehéz munkát rótt rám. Egy csokorba állítani össze 62 életév töviseit és rózsáit, örömeit és bánatait, melyek az emlékezet táblájáról már-már a feledés homályában tűnnek el — azon képek közé sorozandó, melyeknek előidézése a késő bánat sohaját és a megnyugvás édes érzését fakasztja fel keblünk rejtekeiből. Ha hosszabbra nyulna életírásom, mint a „Paed. Szemle“ terjedelme engedné, kérem, — hiszen úgy is „pedagógiai szemlésez“, — tartson szemlét benne, kihagyván a kihagyandókat. Kezéhez szolgáltatam, bánjan el vele úgy, a mint jónak látja. Tehát fogjunk hozzá. Kezdjük legelől! B. M.“

Mi az életrajzi adatokból nem törültünk. Ugy nyújtjuk azokat az olvasónak, a mint B. rendelkezésünkre bocsátotta. Sok tanulságos mozzanat van benne; ha ezeket az olvasó megtalálja és követi: célunk el van érve. — Méltassuk azért figyelmünkre Bőszörményi Mihály következő önéletrását:

„Borsodmegyében, Mező-Csáton, 1818-ban október 2-án születtem. Atyám György féltelkes gazda, anyám Tóth Borbála volt. Tehát egyszerű, becsületes földmives családban láttam meg a napot. Anyám buzgó vallásos aszszony lévén, engem, utolsó gyermekét, hasonlóan nevelt. Házi könyvtárából — mely a mestergerendán többféle imádságos, énekes és bibliai történetes könyvekből állott, hol egyiket, hol másikat

elővevén, olvasott vagy énekelt belőlök, én áhitattal hallgattam; sőt meg is tanultam; később a gyakori előmondás, a folytonos gyakorlás által arra ébredtem, hogy észrevétlenül megtanultam olvasni, úgy anynyira, hogy 5 éves koromban testvérnémemet, ki már iskolás volt, ott-hon tanítottam olvasni; és midőn 1824. ápril 24-én iskolába vitt boldogemlékü anyám — hónom alá nyomván a „Páter noster“ ABC-ét — már akkor 5½ éves koromban folyékony olvastam, énekeltem a templomi és világi énekeket. Nem emlékszem, hogy anyámon kívül mástól nyertem volna olvasásban oktatást. A népiskolai tanfolyamot hat év alatt végeztem. Tanítóim a sárospataki főiskolából jöttek. A főtanító — akadémikus rektor — kétvétenként, két segédje pedig évenként változott — szokás szerint — január 25-én. Engem szüeim Miskolcra akartak adni szabóinasnak; de tanítóim tudtomon kívül rábírták szüleimet, hogy engedjenek a tanulópályán tovább haladni. Közreműködött sorsom intézésére egy nevezetes körülmény is. Ugyanis meg volt akkor az a jó szokás, hogy a szolgabíró — néha az alispán is — a földesurakkal együtt, egyesülvén a papokkal és presbiterekkel, negyedévenként meglátogatták az iskolákat s buzdításul nem egy-két tanuló markába csusztattak huszast, sőt tallért is. Ezen szerencsében részesültem magam is. Fokozta az érdeklődést irántam az is, hogy egy katolikus földesurnak két nálamnál fiatalabb gyermeke lévén — ezeket — mert helyben kath. iskola nem volt, az én gondjaimra bízta, velem jártak iskolába és haza, és másfélvi velem létük alatt 11 éves koromban megtanítottam őket olvasni. De meg — még akkor a latin nyelv kötelezett tantárgy volt a népiskolában — a declinatíot, motíot, comparatíot, és conjugatíot anynyira pergettem, hogy a visitátor urak majd kibujtak bőrükből örömlükben. Mindezeknek összeműködése folytán — a földesurak felruháztak — a segédtanítókkal 1831. január 25-én elküldöttek Sárospatakra az I-ső gimnasiális osztályba, a hol minden tantárgy már ismeretes volt előttem, tehát könnyű szerrel haladtam előre.

Sírva-örülve váltam meg a családi körtől. Reményltem szépet és jót, de félttem is a bizonytalan jövőtől. Félelmem nemsokára igazolva lett. Atyámat az 1831-ik kolera elragadta. Veszteségem nagysága idézte elő a megélhetés nehéz mesteriségét. Öreg özvegy anyám mellett még három testvérem volt. Magam kezére szorultam 12 éves koromban, szegénységgel küzdve tanultam, mint sok hozzám hasonló; de haladtam előre becsületesen. Sok gyengébb tanulótársamat láttam el periodussal és verssel. Poeta koromban 1835-ben a pegazusnak ugyancsak bele kapaszkodtam a sörényébe. Egy tanulótársam a Bodrogsza fuladt. Kiválasztott tehát a tanítónk 15-öt az osztályból, hogy írjunk sírverset, a kié a legjobb lesz, azt koszorúba fűzve, a koporsóra szegezve, eltemetik vele. Nem tehettem róla, hogy a bírálóbizottság az én versemet meláttá ezen szerencsére. Élőtanu még erre az én egykori igen kedves tanulótársam, gyermekkori pajtásom — jelenleg sárospataki tanár, Orbán József — kivel egymás mellett ültünk, és ki szintén pályázott a sírverssel. Szépen kifejlett hangomért pedig a híres sárospataki „cantus“ tagjául — szokás ellenére — felavattak altistának — a nagy tölköphárral. — A szünidők alatt a mezőcsáti izraelita családok gyermekeit tanítottam magyarul írni, olvasni. Tehát ismét tanító voltam. Azon néhány év alatt, melyet a sárospataki főiskolában töltöttem, kezdették a népdalok méltó helyöket elfoglalni. — 1833-ban Szilváson gr. Keglevics Miklós kastélyában, a politikai ellenzék előharcosai lelkesülve dalolták velem ezt: „Lágy a kenyér, pirítani nem lehet“, — és „Bécsvárostól nyugatról-keletre fú a szél“. — 1834-ben pedig Pesten — egy úvilág-útczai kiszerű fogadóban — ez volt a különböző iskolákból összejött legatusok szállója — bizonyos Magyar nevű gazdatiszt könyvek közt nyomott markomba egy ezüst tallért azért, hogy eldaloltam neki: „Ha vissszanéz a bus magyar hajdankora tükrébe“. Hejh! de ezek mind elmúlnak. Az első felvonás után legördült a függöny.

Betöltöttem a 16 életévet, felgerjedt bennem a világlátás vágya. 1835. októberben elköltöztem Sárospatakról, Losoncra mentem subscribálni 1-ső éves philosophusnak. Ugy jártam, mint az anyja emléjéről leszakasztott gyermek. Idegen talajhoz és alakokhoz kellett szoknom, s a megélhetés nehézségeivel küzdenem. Tanultam és daloltam a „cantus“-ban én is két évig. 1837. október 15-én, délután 3 órakor már a kecskeméti kollegium kapujához érkeztem. Ide kergetett a sors szele, mint felkapott ballangót. Midőn magamat bejelentettem, a tanárok nyájas fogadása, s pártfogásuk felajánlása anynyira meghatott, hogy szigorú helyzetemben is a jövő édes érzete fogott el. Hozzáfogtam szorgalommal a tanuláshoz, jó kedvvel a daloláshoz. Az előbbi megszerezte számomra a tanárok bizalmát, az utóbbi társaim barátságát. Erezni kezdtem, hogy ez az iskola lesz az én nevelőanyám. Nem is csalatkoztam!

Pénz emberség, ruha tisztesség. Hogy tehát ez se hiányozzék, elküldöttek Fülöpszállásra segédtanítóul egy évig 1838. ápril 24-én tisztességes fizetésre, hol is az első fiosztályt vezettem 19 éves koromban, oly eredménnyel, hogy az ott nyert kitünő bizonyítvány még inkább fokozta tanáraink belém helyezett bizalmát. Elvesztettem ugyan pályámon egy évet, de az anyagi haszon és erkölcsi érdem kipótolták azt, a menyinyiben egy úri házhoz ajánlottak házi tanítólul — havi díjért. Egy év múlva pedig másik polgári házhoz hittak hasonló minőségben, kaptam érte lakást és kosztot. Ezen háznál, míg tanultam, családtagul tekintettek.

Ekkor érezte velem legnagyobb bizalmát a tanári kar és egyházi előljáróság, midőn 1840. október 1-én a népiskolai I-ső fiosztály vezetését rám bízta; ezt tanítottam 3 éven át. Hivatalom folytatása közben, meglátogattam a miskolci, abonyi, gyomai és pesti kisedővókat. Az itt szerzett tapasztalataimat átültettem és érvényesíttem osztályomban. Megkezdtam a modern tanítást, mely anynyira felvillanyozta a kis fiúkat és szüléket, s megragadta az előljárók figyelmét, hogy a társaságokban a beszéd tárgyát az én modorom képezte; bámulták, miként tornáztattam a tanteremben a kis fiúkat, és az írva-olvást mikép kezeltem krétával a táblán — már akkor. Időközben „esküdt diák“ — az iskolai törvények őre lettem. A nevelés ügyét szíven hordozó házi gazdám Neumann Lászlóval 1842-ben egy felállítandó mintakisedővóda tervét nyugtottuk be a városi tanácshoz, de még akkor nem értettek meg minket, pedig nem sajnáltam volna pár évet életemből feláldozni, csak az alapját megvethettük volna. Szorgalommal párusult ügyszeretetemnek következménye az lett, hogy a szülék kérve mentek a tanári karhoz, hogy el ne ereszenek Kecskemétről; ennek folytán némi engedmények ígérete mellett átvettem a második osztály vezetését, bár papi pályára lépni volt szándékom; de kívénhedtem a theologiai tanfolyamból. Ezen néhány év, melyet Kecskeméten mint jogász és theologus, de kivált mint tanító eltöltöttem, lett az én fiatalságom zordon sivatagának enyhítő oáza. Miért nem tartott még sokáig!? Legördült a függöny. Vége a második felvonásnak.

1844. július 22-én el kellett hagynom éltető elememet, kedves oázomat. Homok buczkákon túl, Kecskeméttől 4 mérföldnyire, Izsák mezővárosa reform. iskolájába vittek „akademiкус rektor“-nak. Egyik tanárom azzal a biztatással bocsátott el, hogy én bárhová megyek, gymnasiumot állíthatok. Izsákra is iskola orvosul ajánlottak, pedig nem az iskola volt beteg, hanem az, ki az iskolának hivatalánál fogva felügyelője; nem is testileg, hanem bizonyos szenvedély miatt volt gyógyíthatlan láza délutánonként. A meghóltakról vagy jót vagy semmit se beszéljünk. Ezt követeli az illem. Csak anynyit engedjen meg az illem elmondani, hogy ő 11 év alatt 5 családos tanítót úzött el maga mellől. Ő aggregény levén, az ő kedvéért változtatták a különben sem nagy jövedelmű tanítóságot akademiкус rektorsággá. Nekem ugyan igazán akademia

lett. Nagyon megcsalattam. Megakadtam a munkában, a meny-nyiben nyáron nem volt tanítvány késő őszig. Aztán keserűségem-ben kárhoztattam azokat, a kiket illett; a felügyelő aztán belém akadt, végre erősen összeakadtunk, a minek csattanós vége lett. Elhallgatom azon szomorú jeleneteket, melyek életem drámájának csomóját képezék; any-nyit izlelőül felmutatok, hogy egy évben négyszer volt „egyházmegyei deputatio“ ügyünkben. Nagy bajnak kellett lenni! Az egyházmegyei és kerületi gyűlések három éven át foglalkoztak vele. Harcoltam az ósdi-ság ellen. A korszellem volt paizsom. Fegyverem a tudomány a párbaiban, meg a jó akarat; a felsőbbség a harc végeztével nekem adott igazat — bár a harc folyamán haragukat mutatták, dühösek is voltak, mind addig, míg ellenfelem el nem költözött ez árnyékvilágból. Ezen zivatarban találá1848. Egy kicsit belekeveredtem én is. De egyszersmind letettem a papipályáról. Az ellenfeletem a zivatar elseperte; én pedig beköltöztem a megszellőztetett hivatalba. Az 1848-iki első magyar tanitógyűlésnek is tagja voltam. — Nem csak bibliából tanultam, hanem saját tapasztalásomból győződtem meg, hogy, nem jó az embernek egyedül lenni. Örök hűséget esküdtünk tehát egymásnak egy ottani polgár szép és jó leányával Cséplő Erzsébettel 1849. január 1-én. Ezen házasságból született 1851. júl. 18-án egyetlen leányom Teréz, a ki 1869-ben nőül ment Bátky Károly kecskeméti kartársamhoz, kivel hat évig élt. 1875. márciusban meghalt, hagyván maga után három kis árvát, két leányt és egy fiút. 1854-ben a „Vasárnapi Újság“ megjelenésével, melegegdeni kezdett bennem a viszontagság szelvése által lehűtött buzgóság. Vasárnapi iskolát alakítottam, könyveket, térképet vettem — a „Vasárnapi Újság“-ot részvény utján jaratam; de az akkori viszonyok közt ez se úgy ment, mint óhatottam volna. Szerettem volna 1844-től idáig terjedő életemnek nagy részét parentezisbe tenni. Legördült a függöny. Vége a harmadik felvonásnak.

1856. január 30-án a kecskeméti egyháztanács, egy bizalmas privátlevél útján a 4. sz. fosztály tanitójául „elválasztott.“ Szeptember 8-án az izsákiak könyvek között kívántak áldás utamra. — Kecskemétre költöztem. Itt aztán ismét előttem állt a tér, érvényesíteni azt a buzgóságot, melylyel 12 évvel előbb működtem. Erőmet és tehetségemet arra áldoztam tehát, hogy miután a régi jó emlékek folytan választottak meg, a bizalmat meg is érdemeljem. Hogy mennyire méltá-nyolták szorgalmat bizonyítja az, hogy 1860-ban felhívtak a gymnásiumi 1-ső osztály vezetésére. Bár 7-szer kísérteték meg a meghívást pap és főgondnok, de az én kedvelt népiskolai m ködésemet elhagyni sajnáltam. De ezen konoksá-gomat nagyon érzékenyen megbánatta velem a néptanítói nyugdij-törvény életbe-lépte, már akkor meghaladtam az 55 életévet. Kaptam is érte szemrehányást, és méltán. Azzal vigasztaltam aztán magamat, hogy: sorsát senki sem kerülheti el.

Ezen időtájban kartársaimmal megalakítottuk a kecskeméti reform. tanítók testületét, elnökségével engemet bíztak meg. 1862-ben ezen tes-tület felhívta N.-Kőrös és Czegléd tanítóit az egyesülésre. Ugyanazon évi augusztusban megalakult a kecskeméti egyházmegyei tanitótésület Nagy László n.-kőrösi képezdei igazgató elnöklete alatt, — én alelnök lettem. Nagy László tanfelügyelővé neveztetvén, mindaddig viseltem az elnökséget, míg 1872-ben a kecskeméti reform. egyház iskoláit a község-nek átadta. Megalakulván a pestmegyei iskolatanács, tanítói képviselőül hívattam fel. 1870 első hónapjában a kecskeméti összes felekezeti tanítók felekezetnélküli tanitótésületté alakulván, elnökül választottak. Ezen hi-vatalomban ért az a kitüntetés, hogy az első egyetemes tanitógyűlés korelnökségre méltatott. Nagy László tolna-baranyai tanfelügyelőse-

géből Pestmegyébe tétetvén át, 1874-ben az ő elnöklete alatt megalakult a pestmegyei hivatalos községi tantestület, — ennek egyik alelnökségét rám ruházták. Midőn Nagy László meghalt — Dömötör János kinevezetett helyébe, de rövid pályáját megszakítván — sírba szállt — két év alatt gyűlést nem tarthattunk. Végre is 1878. sept. 8-ra közgyűlést hirdettem, melyen megjelent a harmadik tanfelügyelő, Tóth József ur is. Előbbi szokás szerint őt elnökül kívántuk, azonban azon nyilatkozatára, hogy ministeri rendelet folytán ő hivatalból tagja lehet a testületnek, hivatalt azonban nem vállalhat, engem választottak elnökül közfelkiáltással. Három év lefolyása után az idén, július 6-án 1880 hasonló megiszteltetésben részesültem. A függöny még fenn van. Nincs vége a drámának.

1879. sept 29-én nevem napján 40 éves tanítóságom jubileumát megtartottam, mely alkalommal tisztelőim részéről egy ezüst, belől aranyozott serleget érdemeltem. 1871-ben a kecskeméti iparos ifjuság önképző egyletét megalakítván, elnökletem alatt, egy évig vezetőjük, 1872—1878 az iskolaszékben tanítóképviselő voltam. Jelenleg 62 éves vagyok, ezen hosszú idő alatt fekvőbeteg sohasem voltam.

Minden Demostenesnél szebben beszél a tett. E volt jelmondatom egész életemben. „In hoc signo vinces”-ként lebegett előttem. A nyomorúság iskolájában nevelkedvén, nagy tisztelettel voltam azok iránt, kik anyagi támogatásban részesítettek; szellemi vezetőimet pedig atyám gyanánt szerettem. A háladatosság volt fő erényem. Ezen erkölcsi értékem adott nekem jó barátokat, jóakarókat. Ezzel érdemeltem meg pályatársaimtól a megtisztelő bizalmat, mely szerént testületi elnökökké emeltek. De másrésről kora ifjuságomban felismervén a korszellem intését, ennek hatása alatt és irányában igyekeztem érvényesíteni erőmet, tehetségemet. Könyvekben nem gyűjtöttem ugyan össze eszméimet se nagy szabású szónoklatokkal nem fárasztottam a mások figyelmét; de már a 40-es években több napi lapokban és heti füzetekben közöltem talán figyelemre méltó gondolatokat és tetteket. A tanítóttestületek gyűlésén többször tartottam felolvasásokat. Emlékezetes egy különösen ezen tételtől: Milyen legyen a tanító a társadalomban? Elnöki megnyitó beszédeimet mindig úgy készítettem, hogy a beszámolóson kívül, beleszóltam némely eszméket, melyek előadása mindenkor megragadta a jelenvoltak figyelmét. A testületi jegyzőkönyvek néma betűi hűségesen tanúskodnak értem.

Az Eötvös-alap központi gyűjtő bizottságának tagja levén, nemcsak magam részvényese vagyok kezdettől, hanem 1878-ban a kecskeméti ipar-kereskedelmi hitelintézet- és népbanktól annak részére kérvényem útján 60 frtot eszközöltem; szerencsés levén az év május 16-án tartott központi végrehajtó bizottság részéről az Eötvös-alap pénztárának felülvizsgálására kiküldött bizottságnak elnöke lehetni: az ott tapasztalt kifogástalan pontosság, kezelésében a részrehajlatlanság arra indított, hogy a július 6-án megtartott közgyűlésén a pest-kis-künnmegyei tanítóttestületnek elnöki beszédemben a legmelegebben ajánlottam a tagok pártfogásába, ecsetelvén annak jótékonyását, egy állandó gyűjtő bizottság felállítását indítványoztam.

Ezek mellett a népnevelés másik terén is szerepeltem a társadalomban. Nem is említsem a templomi szónoklatokat, melyeket mint theologusnak és mint egyházi hivatalnoknak tartani kötelességem volt; hanem mint műkedvelő 18-szor léptem színpadra életemben. Boldog deák koromban Kecskeméten az én jótállásom mellett bocsátották a szülők leányaikat a színpadra. Jókai Mór igazat ad nekem. Az „Országgyűlési szállás”-t együtt játszottuk, a főszerep volt az enyém, Burban pozsonyi polgár; a Pártütőkben: Hajnali; Csaldásokban: Lombai; Pazar fősvényekben: Darai Gáspár. A műkedvelői szereplésekben nyert éljenek és tapsok annyira hatottak a theológiával saturált kedő yemre, hogy iskolai bizonyítványomat kértem; az rt, hogy azzal megtek a nemzeti színházhoz Magyar utódiúl; de egy áldott emlékü tanárom azt mondá: „Édes öcsém! jobban szeretem én, ha hitszínész lesz — addig nem adunk bizonyítványt, míg bizonyost nem tud, valjon befogadják-e,

vagy nem. Ha nem, jöjjön vissza tanítani. Egressy Bénivel találkozáskor, ki ismerősöm volt Sárospatakról és mezőcsáthi segédtanító is volt“ ő azt mondá: elhiszi, hogy van bennem tehetség, van alakító erő, de alacsony vagyok, külön ruhátart kellene részemre tartani, felmutatta a színészet setét oldalát is. Denique viszzamentem az iskolába tanítani, bár már akkor végzett theologus voltam. Viszzakerülvén 12 év múlva Kecskemétre, a régi jó emlék folytán, a megalakult műkedvelő-társaság felhítt szerepedni. Szerepeltem 4 darabban: utolsó szerepem volt a színpadon: a „Vén bakancsos és fia a huszár“-ban: a Veres orrú csapláros. E történt 1862. sept. 28-án.

Azóta szerepelgetek tovább és külön darabokban, a világ színpadán, míg egyszer a függöny utóljára legördül. Nem lesz, a ki felhúzza többé. Minden változandó a világon, csak a változandóság az állandóság. Ne dicsekedjete a holnapi nappal, mert nem tudjátok, mit hoz az rátok. Úgy éljete tehát, mintha minden nap meghalnátok. Igazság és becsület legyen tetteitek mozgatója: boldogok lesztek. Úgy legyen“!

Im, itt és úgy adtuk Bösörményi Mihály élete eddigi lefolyásának történetét, a mint azt maga írta le a „Paed. Szemle“ olvasói számára. Velünk együtt bizonyára olvasóközönségünk is óhajtja, hogy bárha „a függöny utóljára“ csak sokára, nagyon sokára gördüljön. Nem azt néztük mi B. életében, mit végzett, hanem azt, hogy tanítói működésének idejében mit menynyt tanult. Mert tanulni, magát tökéletesíteni: ez a néptanító feladata, ha a tanügyet az azt megillető elismertetésben akarja részesíteni.

Rill József.

Iskolai műveltség.

Volt már idő, nem egyszer, mikor azt kérdezték: mely iskolához tartozól, hogy tudjam mely fajta emberekhez számítsalak! — És tudjuk, hogy azon idők, midőn hitet, erényt, bölcseséget, jellemet, szóval mindent, a mi a szellemi életre vonatkozik, egyedül a különféle iskoláknál nyerhetők tartottak, nem a virágzás idejét jelezi a népeknél. A római császárok kora és a középkor, a midőn az iskola-bölcsesség anynyira burjánzott, a vajadások a nagy forduló pontok bekövetkezésének idői voltak.

Mai napság megint anynyira vagyunk, hogy az iskolai bölcsesség mértéke szerint taksálják az embereket. Hanem már a jelek arra is mutatnak ám, hogy ismét a vajadások idejében vagyunk. A hit és a bizalom az önerőbe, mintha csak kihalt volna. Törvényeket alkotnak, melyek szerint senkisé tarthat, nevelhet és nem gyakorolhatja a tudományokat az életben, ha csak nem szerezte magának a szükséges ismerteket valami szakiskolában. A társadalmak öszszességére nézve ez nagyon üdvös lehet; hanem hogy az egyedre és természetes fejlődésére is, azt nem hiszszük. Azért igaznak kell tartanunk, mit Auerbach mond: Ha mai nap próféta támadna, annak bizonyára előbb államvizsgát kellene tennie, hogy menyniben egyezik tudománya az iskola tudományával! Ismerjük továbbá azon törekvést, mely szerint az anyákat is iskolailag akarják nevelni vagy máskép mondva, az első nevelést és az iskola és nem a természet törvénye szerint eszközölni.

Ezenfelül az általános műveltséget sem veszik semmibe sem oly embernél, ki nem az iskola útján jutott hozzá. A valláshittől eltekintenek tudósaink, hogy annál jobban beleéljék magukat a tekintélyek iránti hitbe, vagy más szóval, a ki szíve, lelke hitére, meggyőződésére

állít valamit, az, ha nem nevetik is ki, de megmosolyogják; míg ellenben, a ki ez vagy ama tudós szavait idézi, vagy éppen rá esküszik, azt bámulják, dicsőítik és nagy embernek tartják. Vagy még másképp kifejezve: a hit akármire alapszik, semmi, míg a hitel, ha semmin alapszik is, minden; miként kölesön pénzzel dolgoznak az anyagi világban, úgy szintén a szellemiben is.

Az iskolai műveltség mai nagyság mindenre rányomja bélyegét. Bárhová fordulhatsz, ha tanulmányaid forrása jó szóba, csak úgy leszel értékben, ha valami jelesnek mondott iskolára hivatkozhatol. Ha hivatalt óhajtasz, iskolai műveltséged szerint fognak alkalmazni. És ha már hivatásban vagy, csak olyan fokig fogsz haladhatni, a meddig iskolai bizonyítványaidnál fogva, az általános fölfogás szerint, jogosítva vagy. Önszerzett tudományodat többnyire fitymálják, és az ebből folyó használatóságod tekintetbe sem jő.

Az iskola-műveltség mindenre rányomja bélyegét. Tudományos könyvet nem is igen láthatunk már, mely száz meg száz idézettel ellátva nincsen, hogy mindenki azonnal lássa, mely iskolához számítandó a mű. És a kritika képtelen meghatározni valamely mű értékét, hanem csak ha eme vagy ama tekintélyre hivatkozással van. Nem igen létezik vélemény, mely nem sietne kimondani, hogy ez, meg az is olyan véleményen van. Kölesön eszmék, kölesön nézet, kölesön szavak járnak be a világot.

Igaz, a középszerűség, vagy a gyengesség jobban cselekszik, ha másokra hivatkozik, mintha semmitsem mond, mert végre is, a ki valamit mond, abban legalább valami lakozik is és a szellemi hitelintézet, a mai társadalom teljesen ki van elégítve ha elfogadható jótállókat lát. Hanem hát mert az egész világ más szavával, más eszméjével él, nem kell-e ebből arra következtetni hogy a világ (az értelmes világ) műveltsége kétesértékű? Miként kétesértékű az oly társulat vagyona a mely egyes kölesönadók birtokát teszi. És mivel az egész világ anynyira az iskola „ő szentségének“ hatása alatt nőtt fel, nem kell-e e mai iskolaműveltséget is kétes értékűnek, középszerűnek vagy éppen gyengének tartanunk? Kétesértékűnek, mert úgy vagyunk vele, mint a beszélő papagálylyal. Nem tudjuk az állat vagy tanító mestere érdemli-e a dicséretet. Gyengének mondhatjuk, mert anynyi sok tekintély támogatására szorul.

És a mivel, miként láttuk, az iskola-műveltség oly roppant hatalommal bír a társadalom minden terén; nem kell-e a társadalmi balvéleményeket, hamis világnézeteket, téves fölfogásokat, továbbá a társadalmi betegségeket, különösen az iskolákban, mivel körök finom romlottságát is épen az iskola-műveltségnek felróunk? Mert ha a kulturát az iskolán alapulónak mondják, akkor a kultura kinövéseit is az iskola okozatának kell tartanunk.

Gondolkodó fő, a ki távul áll az iskola beléleletől, nem is hinné, hogy az iskolának olyas valamit föl lehetne róni. Mert a távul álló azt hiszi, hogy az iskola feladatához híven a bölcseségnek csak magvát nyújthatja, melyből a jó gyümölcsnek kell kifejlődni. Pedig a gondolkodás fonala, ha megragadja a mai iskola rendszerének alap gondolatát, könnyen oly következtetésre juthat.

A mai iskola rendszerében mindenek előtt a főhiba, hogy a tudományokat nem taníthatja **akként**, hogy a kedély nemesedjék és a

jellem fejlődjék hanem csak **arra** nézhet, hogy az értelem, különösen az emlékező tehetség növekedjék.

Lássuk, hogy úgy van-e? Az iskola rendszere elítéli a tanítót, ki nek iskolájából nem igen számosan mennek a tanulók felsőbb osztályba. Akarva, nem akarva, a tanító vagy tanár minden erejét abba összpontosítja, hogy a tudományok a gyermek elméjében minél könnyebben, minél biztosabban ülve maradjanak. Tehát a tanító csak a tudományos anyag felhalmozására céloz. Bizonyára onnan van, hogy mai napság majdnem kizárólag a módszer fejlesztéséről feledkeznek meg paedagogusaink. Igyekeznek azonban a legjobb iskolagépet feltalálni, hogy időt nyerjenek, mert „az idő pénz“. A kedély világa, a jellemfejlődés ez okból kizárva marad. Nincs idő rá ezekre is befolyással lenni.

Már az elemi iskola is számos okoknál fogva sietségre van utalva, hogy a leendő gazdász, iparos stb. ki ne lépjen előhaladott kora miatt az iskolából, mielőtt a felső nép- vagy polgári iskolát be nem végezte. Azaz, míg az életköréhez mért általános műveltséget, miként még van szabva, el nem sajátítja. Ha nem akarna is úgy sietni, tekintve a gyermekeknek első nevelésük hiányosságából eredő fejletlenségét, hajtják a társadalmi ferde nézetek és a hatóságok kívánságai, ítéletei.

A középtanodáknál meg épen rontólag hat azon törvény, mely a 12 évesnél korosabb, tehát a testi fejlettségénél fogva a tudományok értelmére iránt fogékonyabb gyermekeket kizárja. A testileg, szellemileg fejletlen, a középtanodákra nézve számtalan esetben kiskorú ifjak aztán a „hajrá! — tanmód“ szerént végig hajttnak a nyolc osztályon. Tudja csak a leckéjét, az elég; a többire nincs idő, és nem is igen keresik az illető hatóságok. A törvény a 12 éven fölülieket azért nem veszi fel, hogy a katonakötelezettség miatt kárt ne valljanak iskolai tanulmányaikban. Ez az elv. Az eredmény pedig az: hogy a katonakötelezettség kárt ne valljon, inkább kevesebb érettséggel hagyják el ifjaink az iskola padjait, azaz, inkább károsodjék az általános műveltség.

Ily esetben a tanítás természetesen nem lehet más, mint a tekintélyre való hivatkozás és a tanulás nem lehet más, mint a tekintély előtti meghajlás, porbahullás. A tanuló mindent úgy fogad, úgy ért, úgy tart meg, miként tanítója, tankönyve és az általuk idézett főtekinvélyek mondják.

Az illetén áltlános műveltséget nyert ifju hozzászólhat aztán mindenhez, mert ő tudja, mit tart a dologról tanítója, tankönyve, vagy ezeknél még nagyobb valamelyik tudós. Csakhogy ez nem önállóság, nem jellem, nem erkölcs, hanem csupán csak szajkóság, a mely elmondja, mire tanítva lett. Ha ez műveltség, akkor kár anynyi időt az iskolában tölteni, mert a szajkóság könnyebb, gyorsabb, kecsesebb módon sajátítható el a salonokban társas összejöveteleknél.

A szakiskolákban, egyetemeken azután már anynyira dressírozva lesz az ifjuság a szent tekintélyek szellemének tiszteletében, hogy épen-séggel nem tud — Csengery Antal kíváncsán szerént — „mindent a tudományosság szempontjából nézni“, hanem kilép az életbe, mint „Auctoritáten-Pocher“, mint a német mondaná.

Van-e az elmondottak után mit csudálni, ha az életben uton-útfélen, politikában, közigazgatásban, sajtóban tudományban, tanügyben, kultuszban, igazságszolgáltatásban szóval: minden társadalmi viszonyokban és intézetekben anynyi középserűséget, sőt romlottságot tapasztalunk?

Budapesten az ország első tekintélyei az egyetemi tanrendszer reformálásáról tanácskoztak, megelégedkezve arról, hogy nemcsak a tetőt, de a tanrendszer egész épületét fundamentumától kezdve kellene reformálni.

Az iskolai műveltség a mai rendszer szerint nem lehet helyes irányú. A közéletben és szakkörökben is csak szószátyárkodással találkozunk. A fiatal emberek, ha elhagyják az iskolát jó eredménnyel, hasonlóak az olyan könyvekhez, melyek a nevezetesebb tudósok és bölcsek egyes mondatait tartalmazzák. Ha beszélnek, írnak, nem azt fogjuk hallani, így van, ennek így kell lennie, mivel ezt a tudomány szelleme és mai álláspontja és az értelem mai fejlettsége így kívánja; hanem a helyett egyszerűen hivatkozni fognak Péterre vagy Pálra. Éppen azért az úgynevezett „meggyőződés” is olyan könnyen fegyverezhető le, ha valami kedvelt tekintély szavaival bebizonyítjuk az ellenkezőt.

Ha igaz, a mit br. Eötvös József mond, miszerént: „A tudománynak az legfőbb átká, hogy a mit tanultunk, egészen soha sem felejtjük el!” — akkor igaz az is, hogy a mai iskolai szajkó-műveltség is átkos befolyással bír a társadalomra. -- A tudomány anyaghalmaza, ha valaki bírni véli, fölfuvalkodottá, döllyfössé teszi, de erkölcsössé épen nem, és jellemessé még kevésbé. No már pedig minden, az általános műveltség terjesztésére hivatott iskolának, tehát a nép- és polgári iskolának és a középtanodáknak első feladata erkölcsi jellemeket képezni, melyből az életben — Lessing szerint: — „a legkisebb tőke többre becsülendő, milliókat érő tudományosságnál.”

Minők az oktan anyák, kik örökké tömők zsenge gyermeköket korukhoz nem illő, nekik nem való nyálánkságokkal: olyanok a mai, műveltséget terjesztő iskolák.

És miként a gyomor, ha kellőleg emészteni nem tud, megboszúlja magát és százféle nyavalyát okoz; úgy a gyermekök szelleme is, ha a tekintélyekben való hit kurta methodusa szerint túlságosan megterhelik megboszúlja magát a társadalmi körök növesztése által. — Bizony igaznak mondhatjuk Széchenyinek szavát: „Nem a tudományok mennyisége teszi az embert okossá (zárjelben hanyólyozom e szót: okossá), hanem azok megemésztése s jó elrendeltetése.”

És ha nyitott szemmel nézzük az élet forgását, csakhamar meglátjuk, miszerént egyszerű, nem iskolai műveltséggel, de józan észszel bíró emberek sokkal szilárdabbul állnak vagyoniilag, jellemileg, mint a mai iskolai műveltség miatt a józan észből kivetkőzött, jellemiben, szellemben egyaránt önállótlan — társadalmi hősiak. A praktikus gondolkodású Fáy A. is mondja: „A tudomány csak úgy tisztelőtes, ha az élet ösvényén szövetnekül szolgál; különben több nála a tudatlan józan ész.”

Azzal, a miket elmondottam, az iskola szekerét nem fogom megfordítani, azt tudom. De arra nem is célozom első sorban; én csak rá mutatni ohajtottam, hogy nyavalyás időnknek nem kis mértékben okozója a mai iskolai műveltség.

Végül még csak azon ohajnak adok kifejezést, hogy az államkormányok gondozzák különösen a kiválólag a társadalomra ható iskolákat, t. i. az általános műveltséget terjesztő iskolákat, hogy a „tömő módszer” által a népek „luddá ne tétessenek”.

Arad.

Mádai Mátyás.

Előítélet, érzékenykedés, tehetetlenség és — párbaj.

„Iker testvérek voltak ők,
„Együtt bolygák az életet.

Petőfi.

Ha az emberek mentek volnának az előítéletektől; ha érzékenykedésök nem lépné túl a kellő határokat: és végre ha bírának elég erővel magukon uralkodni: akkor megszűnnének a párbajok.

Előítéletesség, érzékenykedés, tehetlenség, — ezek szülik a párbajokat. A párbajok oka — a műveletlenség.

Boldog Isten: XIX., mondd: tizenkilencedik század és — *műveletlenség!* A fölvilágosodottság századának kikiáltott kor: és mégis sötét barbárság. Pedig úgy van. Korunk az ellenmondások kora — inkább, mint valaha. Öszhangzás volna a cél. De mennyire vagyunk még ettől, s leszünk is, míg a tömérdek előítéletességet, érzékenykedést s tehetlenséget, le nem rázzuk magunkról; mert hiszen másfelől „tudományunk magát az eget ostromolja és a föld mélységes fenekét kutatja!

„Mikor az egész világ csalódik, akkor az egész világnak igaza van.“ Ime mindjárt a XIX. század környéből egy potrohos előítélet. Épen olyan, mint ha mondanók: „Mikor az egész világ csalódott, azt hívének, hogy csak három része van a földnek (Európa, Ázsia, Afrika), akkor az egész világnak igaza volt.“ — És mégis vannak, kik e porlábú gondolatszörnyhöz akarják támasztani a párbaj jogosultságát, mondván: „A párbajt az egész világ kineveti; hanem azért adott alkalomkor mindenki megverekszik. És így a párbaj jogosult.“

Kell-e ennek cáfolat? Pár szóval, megkísértem. „A párbajt az egész világ kineveti“: igen, mennyiben *higgadtan* gondolkodik; „hanem azért adott alkalomkor mindenki megverekszik“: igen, mennyiben *túlságos érzékenykedését* követi. De hát annyira *tehetlenek*, annyira gyermekek vagyunk-e, hogy túlságosan érzékenykedünk s érzékenykedésünk által engedjük magunkat tette ragadtatni? Ez épen a művelt *férfő*hez nem illő gyengeség.

„Vannak sértések, családi sebek, ne-nyulj hozzád ügyek, melyeket törvény, bíróság, el nem intézhet s még becsület-bíróság elé sem vihetni — cinizmus nélkül.“ — Ámde csak túlságos, a polgári s egyáltalában emberi társaságba nem való érzékenykedés megsértését nem intézheti el törvény, bíróság s nem vihető — természetesen komoly férfiakból álló — becsületbíróság elé sem.

„Nem jó katona, ki a párbajtól fél“. Kevés szóba foglalt csattanós előítélet. Mennyi jó katona volt és van, kik párbajt (kivéven jogos csatában) soha nem vártak; bizonyára sokkal több, mint párbajozó, ki egyszersmind jó katona. Az a számtalan jó katona mind félt volna-e vagy félne a párbajtól? Holott elég divathős van, ki inkább tiz-, húsz-szor párbajra ugrik, míg országos érdekű harcba kötéllel huzatja magát.

„Az előkelő világ szótára szerint becsület nem képzelhető bátorság nélkül.“ — Művelt társaságban a párbaj még mindig szükséges, s a becsület el nem lehet nélküle.“ — „Az a legfinomabb társaság, hol megtűrrik a párbajt.“ — „A párbaj az, mely lovaggá avat.“ tehát becsület és bátorság egy dolog. Ezt csak az állíthatja, ki az útonállót rabló gyilkost stb. — mert hiszen ezekben van bátorság, — becsületes embereknek tartja; s ki a közélet leghasznosabb munkáit azért, mert ezeknek kisebb gondjok is nagyobb, mint a haszontalan párbajozás, — becstelenséggel meri

bélyegezni. Bocsánat, de az így gondolkodók társaságának, ha különben még oly „művelt“ s „finom“ is az, tagja lenni valamint én nem ohajtok, úgy bizonyára milliók, meg milliók nem ohajtanak s hasonló „művelt s finom társaságokon kívül, sőt csak ilyeken kívül, boldogoknak érezhetjük magunkat. Lovagiasságunkat sem félhetjük, ú. m. a melyet sokkal okosabban s nagyobb haszonnal, és így valódiabban tanusíthatunk — más úton. A lovagiasság (lovagság) mai nap ritka erény: míg a párbajozás mindennapi dolog. Már ebből is kitetszik a kettő közti roppant különbség.

„Nekem a társadalom becsülése kell, kiáltja a XIX. század embere, és nem a ti helyesléstek.“ Ez anynyit tesz: „Nekem azok becsülése kell, akár őszinte becsülés legyen ez, akár nem, — kik baráti bőrbe rejtezett ellenségeim; és nem a ti helyesléstek, kik igazán javamat akarjátok megmenteni s kik tagadhatlanul barátaim vagytok.“ Így csak eszeveszett beszél, kin legfőlebb borbély segíthet.

„A nő oly megvetéssel beszél a nem verekedő férfiről, mint valami teljesen utálatos lényről.“ — Sértett, üres fejű s még üresebb szívű nő? Megengedem. De érdemes-e ilyenért párbajt vívni? — megvetésével gondolni, ki maga érdemel megvetést? Mert hogy épeszű, épszívű nő, bár sértve legyen, a sérelem fejében egy ember épségét, életét kockára tenni kívánja végszükség nélkül, — nem hiszem. Hanem igen, hogy inkább, mint békenemtő, a vérontást megakadályozni igyekszik; az elégtétel-szerzést törvény útjára bocsátván. Már ily teljes eszű, teljes szívű nő becsülése száz üres fejű, száz üres szívű nő megvetésénél nem nyom-e többet?

„Nem nagy dicsőség Octavianusra, hogy Marcus Antonius kihívását visszautasította azon kijelentéssel, hogy ő nem életunt.“ De hát mi híja van Octavianus dicsőségének 2 ezer év óta azért hogy Marcus Antonius kihívását visszautasította? E visszautasítás miatt bizony épen semmi. Sőt az emberi művelődés egyik hervadhatlan babérát hálántéki körül még csak ez okból érdemli meg, oly józan ész s bátorságot tanúsítván, melynek színvonalára a maradék 2000 év múlva sem birt fölkapaszkodni — dacára gőznek, villanyfénynek, csoda emeltyűknek.

„Kinek van bátorsága gyávának lenni?“ E kérdésre nem felelhetem azt, hogy senkinek; mert így minden ember hős lenne; a mi pedig bizony nincs úgy. Hanem felelem, hogy: e kérdés szerint gyávának lenni a legnagyobb bátorság; tehát a gyáva, a magát gyávának valló, a legbátrabb ember. S van is a dologban valami, még pedig több mint sokan gondolják. Mert kit neveznek a párbaj hősei gyávának? Nem mást, mint az okos embert. S csakugyan ahhoz, hogy valaki okos merjen lenni, óriási bátorság kívántatik. Az okos, a magát tettek által okosnak tanúsító ember a legbátrabb ember a világon. Azért kellett már az ő korban a kettőnek polgártársait tüzelnie: „Sapere aude!“ (Merj okos lenni).

„Az emberek inkább ohajtanak becsületeseknek, mint okosoknak látszaní.“ De miért, mikor a mellett hogy okosak: becsületesek is lehetnek, már t. i. az okos és becsületes emberek véleménye szerint.

„A törvényhozás nem szüntetheti meg a párbaj gyászos uralmát.“ Nem is anynyira másoktól kell a párbaj megszüntetését várnunk, mint saját magunktól: előítéleteink levetkőzése, érzékenységünk zabolázása s akaraterőnk férfiasága által. Egyébiránt a törvényhozás is tehet valamit, épen úgy, mint „gyilkosságok, lopások, rablások“ meggátolásánál.

Mert igaz ugyan, hogy hasonló bűnök, dacára e törvényeknek, is tapasztalhatók: de mi történik akkor, ha a törvény és igazság karja azokat éppen nem sujtaná?

„*Külföldön is vannak párbajok.*“ — Vannak biz ott s elég sajnós, hogy vannak. De van ám sok jó is, hasonlíthatlanul több, mint nálunk; melyek hasznosságuk, sőt szükségességök miatt hazánkban nagyon elkelnének. Miért nem utánozzuk a jót? S miért utánozzuk a roszt? Az utóbbi utánzásért nemcsak meg nem dicsér bennünket ugyanazon külföld, hanem már meg is sokalta azt, s kezd attól csömört érezni. (Lásd: Független hirlap 1889 jun. 8.) Álbarátaink elfordulása tőlünk a párbaj kikerülése miatt bir-e aztán nagyobb súlylyal a mérlegben, vagy a hatalmas szomszéd nemzetek elfordulása az egész magyar nemzettől, melynek a szomszédok jó véleményére, becsülésére oly nagy szüksége van, nem nehéz kitalálni.

Lehetnek még egyéb előítéletek is, melyek a párbaj védőinek elméjét elfoglalva s homályba borítva tartják. Ámde bármelyek legyenek azok, a *józan ész birói széke* előtt (pedig emberi tettek megítélésénél csupán ez lehet mérvadó), éppen úgy meg nem állhatnak, mint a már eddig fölhozottak. Úgy hogy semminemű párbaj — sem jogos, sem okos eljárásnak rendes alkotmányú államban nem tekinthető, hanem illetéktelen beavatkozásnak a törvényes igazság-szolgáltatásba, s mint ilyen a körülményekhez képest okvetlenül fenytendő büntettnek.

Furcsa alkotmány volna polgárilag előhaladott korunkban, ha mindenki a rajta (személyén, vagyonán) hozzá tartozóin elkövetett vagy esett sérelem miatt maga saját személyében volna följogosítva vagy kötelezve a sértőn elégtételt szerezni. Mirevaló volna akkor a polgári társaság?

Bátran kimondhatjuk, hogy a párbajt igazolni éppen úgy nem lehet, mint akármely egyéb büntetett, hogy továbbá minden büntett büntethető és büntetendő; hogy végre párbaj védelmezői a közbátorságot nem kevésbbé veszélyeztetik, mint veszélyeztetnék olyanok, kiknek egyéb büntettek jogosságát s lovagiasságát védelmezni netalán eszökbe jutna s valóban védelmeznék is. . . .

Hátra van, hogy miután a párbaj mellett vívó előítélet-szörnyeket halomra döntögettük, azon bástyafokokat állítgassuk föl, melyek élén minden a párbaj mellett emelhető fegyver erejének meg kell törnie.

Folyvást pengetik a *halálbüntetés eltörlését* még azon esetre is, ha azzal a legnagyobb gonosztevőt kellene sujtani: míg másfelől a párbaj mellett kardoskodnak, mely szintén halálos lehet a nélkül, hogy a párbajozók gonosztevők volnának; sőt dacára annak, hogy ugyanazok nem ritkán a legderekabb hazafiak sorában foglalnak helyt. Hogyan lehet e két egymással homlok-irányban ellenkező gondolkodást összeegyeztetni? A gonosztevőt kézzel-lábbal igyekszünk az érdemlett haláltól megmennteni: a nem gonosztevőt, vagy éppen derék embert pedig a nem érdemlett halál gunynyilainkkal kergetjük?

Különösen *mi magyarok tartoznánk vérünkkel s életünkkel gazdálkodni*, mi kik — a legbölcsebb magyar megjegyzése szerint oly kevesen vagyunk, hogy nálunk az apagyilkosnak is meg kellene kegyelmeznii. Ha már ezt nem tesszük is, éppen azért, hogy számunk még inkább meg ne fogyjon: legalább a becsületes emberek, a jó hazafiak a reményteljes fiatalaink ne pusztítanak egymást — *mikor oly kevesen vagyunk . . .*“?

A párbajozás nagyon hasonlít a *hóhér mesterség*hez; s az attól leginkább csak abban különbözik, hogy jogossága, nyilvánossága, komolysága s szükségessége által annak dicsőségét messze túlhaladja.

Oly rövid vagy *gyenge eszűek* vagyunk-e hogy a párbaj alkalmait nem tudjuk messzebből belátni s kikerülni? Vagy ha már az alkalom meg van anynyira gyávák vagyunk-e (mert ez az igazi gyávaság), hogy nem birunk magukon erőt venni, s az általunk sértett féltől bocsánatot kérni? Anynyira *fásult szívűek* vagyunk-e, hogy a párbaj utófullánkjai ránk semmi hatással nincsenek? „Quidquid agis, prudenter agas et respice finem.“ (Bármit tész, okosan tedd és a végire gondolj.)

Akár *öljön* a párbajos, akár *ölessék* meg, — *bajt* szerez magának a nélkül, hogy nyerne valamit. Becsület dolgában ugyan nem, főleg ha magánál derekabb emberrel köt össze; sőt csak megrovatja magát egész életére, mint olyan, ki nem volt képes úgy intézni sorsát, hogy párbajba ne keveredjék; vagy abból magát kivágni okosabban nem tudta. „Nem akarok hóhérod lenni; sem, hogy te légy az enyém“ — ezt válaszolhatni legokosabban a kihívónak, a nélkül, hogy ez által gyávanak tüntetnők föl magunkat. A netalán erre sértőleg föllépő ellen természetesen védeszközhöz nyúlunk. De csak is ezt; a többit törvényre bízván.

Maholnap (hála a *magyarok Istenének!*) hazánk *1000 éves fönál-lásának* ünnepét fogja ülni a nemzet. Nem volna-e illő ez alkalommal *közművelődési emlékoszlop gyanánt s VIII. alaptörvényül* törvénykönyvünkbe iktatni a következő országos elhatározást: „*Magyar és magyar között párbaj többé ne legyen!*“ Ez lenne a nemzet további megalapítása, illetőleg megszilárdításához egyik nagy horderejű alapkő. Mert hajh! mennyivel több volna most a magyar, ha egymást párbajok által ezer éven át nem pusztította volna! Iparkodjunk ez által is biztosítani, hogy „Magyarország, ha ugyan eddig nem volt, ezután legyen.“

Budaköz, 1880. július 5.

Dr. Márki József.

Néptanítói körütekintés a jelenben.

A mennyi érzeket mutatott a magyar nép e jelenkori népoktatás eszményképe iránt kezdetben, annál nagyobb mérvű közönyösséget, hanyagságot árul el most gyakorlatilag.

Az olvasóközönség meg is únja már a sok panaszt, a melyek legutóbbi tekintetben széthangzanak országszerte. Hol a hiba? — és sok más indokot kereső kérdések támadnak, de az ember önmaga iránt kiméletes akarván lenni, magát jónak találja, és másokban keresi hibáját. Mi lesz ebből? — Az, a mit tapasztalunk is: tespedés, erkölcsi sülyedés; mivel pedig a népiskola a fejtelenség miatt sikert, teljeset nem mutathat fel: bizalmatlanság, zavar.

Sok bajok okozójául — mint a „P. Sz.“ 97. lapja értesít — a németeknél a tanítókat állítják. És hogyan vagyunk nálunk?

Nálunk is a szegény néptanítónak róják hibájúl nálunk a népoktatás hanyatlását — vagy jobban mondva előre nem menetelét. — Az volna a hibás, a ki anyagilag is tehetetlen, az, a kinek eddig a gyakorlati életben úgy sincs egyéb jelentősége, mint hallgatva, túrvé eszméi-, tapasztalataival — tengődni!

Figyelembe véve azt, hogy a tanítók a hány község- vagy iskolában működnek, anynyi körülményű szeszély és mintegy hatalom alatt

állanak, — lehet-e tehát határozott, körülírt erkölcsi és nemzeti jellege népiskoláinknak? Igaz, hogy talán párja sincs országunknak vallási és nemzetiségi sokféleségben. De addig ne is almodjunk minden tekintetben egységes magyar szellem- és nemzetről, a míg a tanítókat nem tekintik, tanítói testnek és rendnek, hogy mint ilyen önmagán végigtekintve, magamagával ismerkedjék, önmagától, mint kísértettől ne rettegjen. Tekintésük a tanítóság valahára saját anyja előtt szülött és szelíd fiának, országának saját szakmájában legyen jobb keze.

Úgy tűnik elő a tanítóság Magyarországon, mint a kemény földön felüli használható, dúsan kamatozó termékeny mag, mely csak akkor és úgy jut a földre, ha a konok talajt az idő meglágyítja, s befogadhatja a földet egyedül értékesítő, becses növényt.

Nem azt akarja a magyar néptanítóság, hogy — a jelen lap megjelenése óta pedig sokan képzelik — rettegett, független hatalom legyen, hanem akarja, hogy a népiskolai tanítóság képviselősege közvetett értelmezője s végrehajtója legyen az elég szabad alapra alkotott s mégis módosítandó népiskolai törvénynek; legyen a testület önmaga bírálója, jutalmazója, hogy ne csak a penész emészsze a nyomorult szolgát, hanem borra valóul érezze csekélységének őszinte elismerés által való emeltetését.

Hogy nincs Eötvösünk, annak örül a tanítóság ellenlábasa, de érezhető is ám égbekiáltásunk pusztábahangzása; és úgy gondolkodjunk, hogy addig mint el nem ismert szakember csak kontárkodjunk, míg hivatalos testületnek tekintetendünk.

Sokkal zsegebb eszme az, a mely a tanítóságot, mint egy ébresztő szellem ösztönzi arra, hogy egymást felekezeti és nemzetiségi különbség nélkül Magyarországon ismerni akarja önmaga útján; egymást fölkeresni, buzdítani, nevelve-tanítani, maga lelkismeretét bíráltni akarva, mindenki ben elismerve a méltánylandót — haladjon ahhoz, a kitől jöttünk. A ki, ha alkotott menyinyet országok számára, bizonyára nem fogja megengedni, hogy egy hazának gyermekei, ha egymást szerettük s tanítottunk nyomoruság közt is szeretni, hogy mintegy a vízbe dobott, egybe nem kötött kéve az árral elveszszünk.

Hogy a túlvilágban egyesülhessünk, kibékít erre a halál; de hogy élve magyarok hazájában a tanítóság ne béküljön ki, ne egyesüljön, ne szeresse egymást, mondom, ki utóbbit akarja, — az nem az igazság és rendszerető nemtő szikrája, hanem a chaost terjesztő daemoné.

Testileg ugyan nincs köztünk a volt hivatalos képviselőnk, Eötvösünk, de kell hogy az ő szellemi örökségeért küzdjön a tanítóság. Ő utat, melyen haladjunk, karban mutatott. Ő benne fejünk veszett. De kívánjuk látni, hogy el tudja-e nézni a zsarnokság az utána természetesen bekövetkezett visszaesést, a búskomorságunkat, kedvetlenségünket, a majdan bekövetkező visszahatást és vele a még nagyobb mérvű rendtelenséget nem mi általunk, hanem igenis mi rajtunk.

Fadd.

Pápay Géza
néptanító.

Az ev. ref. tanító önállósága kérdéséhez.

(Néhány szó a „Paedagogiai Szemle“ VI-ik füzetében megjelent következő című cikkre: „Az ev. ref. tanító helyzete a népiskolai szervezetben.“)

A jelzett cikk a reformatus tanítók helyzetét illetőleg több téves nézetet és állítást tartalmazván: bátor vagyok a t. szerkesztő úr enge-

delmével ¹⁾ a hivatolt cikkben általam tévesnek tartott nézetek és állításokra vonatkozólag egyet-mást elmondani; jelesül:

1) A cikk elején a reformátusok iskolaügyéről a mültra vonatkozólag elismeréssel szól a szerző; de már a 3-ik kikezdésben azt mondja: „a mi régen helyes volt, nem maradhat meg mindig; mert kárára lehet a szabad fejlődésnek s a hazafias irányú nevelésnek stb.“ A mi úgy felsőbb, mint közép- és népiskoláinkat illeti sem a hazafiság, sem a szabad szellem tekintetében iskoláinkat gáncs nem érheti sem a múltban, sem jelenben. „Magyar vallású népünk“ óriási áldozatokhoz a köznevelés oltárán a hazafiság és nemzetiségnek; mit fájdalom épen törvényhozásunk és kormányunk nem méltányol, bizony-sága ennek az, hogy a királyi esküvel szentesített békekötések s a Leopold-féle diploma ellenére az Apaffy-féle és más alapítványainkat mindez ideig a kormánytól és országgyűléstől visszakapni nem tudjuk. ²⁾

2) „Az állam kathólizáló törekvései a mesék országába tartoznak már . . .“ mondja tovább a cikkíró. Mi protestánsok úgy tudjuk, hogy az 1848: XX. törv. cikknek vallás-egyenjogságot, teljes viszonyosságot s minden felekezet egyházi és iskolai szükségleteinek közalldalmi pénztárból fedezését rendelő szavai még mindez ideig írott malasztok. Nemcsak a római katolikus és magyar főpapok ülnek a felső házban és bírnak szavazattal, s élvezik az egykor honvédelmi célokra is kezeikbe adott államvagyont, noha a honvédelmi kötelezettséget most mindenki teljesíti: hanem még a sokszor nemzetellenes rác és oláh s orosz püspökök is. Vagy nem róm. katolikus-e az az állam, melynek kalvinista miniszterelnöke (a ki egyik egyházkerületünknek főgondnoka, egy másik kerületünk egyik egyházmegyéjének segédgondnoka) róm. kath. úrnapi parádékra jár, akár udvariasságból, akár más kényszerűségből, holott ezen ünnep protestáns jelentőségét nagyon jól ismeri?! . . . ³⁾

3) Megütközik a szerző azon is, hogy „a tiszáninneneni ref. egyházkerület magát tanügyi főhatósággá deklarálja és így kathólizál (?) stb.“ E tekintetben az 1790/1: XXVI. t. cikknek a prot. iskolákra vonatkozó 5-ik pontja igazít el bennünket, jelesül: „Nemcsak mind alsó, mind grammatikai iskolákat, melyekkel bírnak, megtarthatják, hanem mindenütt, hol szükségesnek tartatik, újakat és felsőbbeket is . . . állíthatnak, azokba mestereket, tanárokat, igazgatókat, aligazgatókat hívni, azokat elbocsátani, azoknak számát növelni vagy kevesbíteni, valamint mindennemű iskoláik igazgatóit avagy gondnokait, mind a helybelieket, mind a felsőbbeket és legfelsőbbeket saját hitvallásuk embereiből választani, a tanulás és tanítás módját, szabályát és rendjét (ezen iskolák irányában is ment maradván ő Felségének az ország kormányzókei által gyakorlandó legfőbb felügyelési hatalma) elrendezni a jövőben mindig szabad leendő mindkét hitvallású evangélikusoknak, a rendek alázatos fölterjesztése nyomán ő Felsége által meghatározandó közoktatási rendszer azonban ezen oskolákra is ki fogván terjesztetni.“ (Irinyi „Az 1790/1-ik 26-ik vallásügyi törvény keletkezésének története“ 196. lap.)

Ezen törvényből világos tehát, hogy a protestánsoknál az oktatásügy egyszersmind vallásos és egyházi ügy is, és hogy midőn a protestáns egyházi hatóságok magokat tanhatóságokul deklarálják, semmi újat nem mondanak, hanem csakis jogaikkal élnek. És bár a protestán-

sok hódolattal ismerik el ő Felsége legfőbb felügyeleti jogát s hatalmát, s bár az országgyűlés által hozott népoktatási törvény reájok is kiterjesztetett; de melyik országos törvény az, mely az 1790/1:XXVI. t. c. 5. §-át eltörülte volna?!... Míg ezen alaptörvény fennáll, addig a prot. egyh. hatóságok tanhatóságok is maradnak. ⁴⁾

4) A tiszáninneni szervezetből az is ki van olvasva, hogy a kálvinista pap minden mindezekben, vagyis „Kis Uristen“ és „a legelső tanférfiú.“ Erre egyebet nem felelünk, minthogy a ki fáradságot vesz magának Felső-Zemplén, Ung, Bereg, Ugocsa, Máramaros, Szatmár stb. apró egyházaiban nyomorgó ref. papságot meglátogatni, meg az erdélyi „desolata ecclesiák“ páriáit: az be fogja látni, mi értelme lehet a valóságban ezen gúnyos elnevezésnek „Kis Uristen!“ Még a legelső pap is (a püspök) primus inter pares nálunk, és korlátolva — sokszor igen is korlátolva — van elnöktársa a gondnok és az egyháztanács által, nem hogy az alsóbb papság nem volna. Arra sem vágyik a kálvinista pap, hogy „legelső tanférfiú“ legyen; de bizonynyal állíthatom, hogy a ref. papság a theologiai tudományok mellett bölcseségeket is végez, s a nevelés és oktatásban, valamint a módszertan is előadatnak főiskoláinkban, s e mellett egész felsőbb iskolai életét csaknem minden pap nevelősködéssel kapcsolatban tölti el.

5) Az „Erdélyi prot. közlöny“ után, az erdélyi ref. e. kerületben, a tanfelügyelőt stb. is bele számítva, az iskolai felügyeletnek 16 fokát számolja föl a cikkíró. Én tapasztalatból tudom, hogy a sok fokú felügyelet inkább a tanító existenciájának biztosítására van, mint annak romlására. Tudok egy tanítót, ki ellen valami 80 családapa folyamodott; de vén ember volt a szerencsétlen, s az egyházi hatóság nem mozdította el. (Lásd a kecskeméti ref. egyházmegye (kinyomott) jegyzőkönyve 1880. 49-ik lap.)

„Ezen az úton egészséges tanügyi életet teremteni nem lehet. Azt általában létesíteni nem áll módjában senkinek, ha a népiskola tanítója nem lesz a tanügyi szervezet központjául nevelve, és anyagilag emberi méltóságához mértén támogatva. A világon mindenütt a tanító az iskola és nem a pap.“ A ref. egyházban sem azt, hogy a tanító az iskola és nem a pap, sem azt, hogy a tanítót emberi méltóságához mértén anyagilag is kell támogatni stb., nem tagadta meg senki; de az is áll, hogy jeles pap egyházában jelesek az iskolák is, a miről a bizonylatot Tóth József tanfelügyelő úr is kiállíthatja.

Főszerelem az is, hogy „a pap az iskolaszéki elnökséget mint a papi hivattalal járóit vindikálja magának.“ Ezt a pap bizonynyal nem vindikálja, de azzá teszi őt egyházi hatósága és a kényszerűség. Az iskola felügyelője s az iskolaszék elnöke — vegyük csak azokat az apró falvakat, a melyekből egyházközsegeink állanak, — bizonynyal sem öregbíró, sem törvénybíró uram nem lehet, sem a talán 4-ik faluban lakó körjegyző, hanem a tanítón kívül egyetlen intelligens ember: a pap ⁵⁾. De ha volnának például azokban kisebb-nagyobb urak, a nagy urak nem vesződnének efféle dolgokkal, a kis urak pedig kérdés, értenének-e hozzá úgy, mint a pap, s ha igen: nem halogatnák el (mint egy városban a községi iskolaszék elnöke tudtomra) a gyűléstartást s egyéb intézkedést egy vagy más dolgaik miatt, hónapról hónapra? A magyar prot. s különösen a reformált egyház úgy vallási és egyházi, mint éppen tanügyi és nemze-

tiségi szempontból és érdekből nem adhatja föl a békekötéseken alapuló törvényadta jogait a népnevelés terén. Lássák önök, sok olyan egyházunk van nekünk, melyben a magyar elemet az a 30—40 ref. lélek képviseli. Nagy erőfeszítéssel dédelgetjük mi ezen egyházakat s azokban az iskolákat; mert ha ezek és iskoláik megszűnnek, megszűnik ott a magyar elem is; mert a népisk. országos törvény épen azt rendeli, hogy a községi iskolákban a nép többségének anyanyelve a tannyelv. Azon legújabb törvény, hogy a magyar nyelv is kötelezett tantárgy, soha sem menti meg ily helyeken a magyarságot.

A mi talán azon óhajtaást illeti, hogy az oktatásügy öszszes terheit és felügyeletét vegye át az állam: ez a mi országos pénzügyi állapontuk miatt lehetetlen. Ha ebben valaki kételkedik: bővebben ki fogom fejteni.

6. „Hogy visszsaás a reformatusok iskolai szervezete (???) , hogy ki akarnak lépni a tanítók eddigi sem miségük ből: erre legjobb bizonyságok az 1878-ki egyetemes tanító-gyűlés alkalmával a reform. tanítók határozatai“ stb. Uraim! mi a tanítót semminek nem tartjuk, csak azt kívánjuk tőle, hogy legyen a szó teljes értelmében tanító. De lássuk azokat a határozatokat.

„(1) Az anyaegyházak lelkészei tanítsák a mindennapi tanfolyamban a felekezeti vallástant és készítsék elő a gyermekeket a confirmációra.“ Ezen postulatum első részét a józan paedagogia *) nem helyesli, a 2-ik része helyes, de 16—20, 30 vagy 40 ezernyi népességű egyházakban kivihetlen.

„(2) A továbbképző tanfolyamban vagy is az ismétlő iskolában az öszszes vallástanítás a lelkész dolga legyen.“ Ez is oly kívánat, mi izgatás nélkül is elérhető.

„(3) A tanítói fizetés 500 frt legyen, szabad lakáson, kerten és tűzifán kívül.“ Ennek a reform. népség nyomorúlt szegénysége állja csak útját. A hol van vagy lesz miből, a tanítói fizetés is emelkedni fog.

„(4) Az ismétlő oktatásért a tanító legkevesebb 30 frtnyi külön díjazást nyerjen.“ Az ismétlő oktatás berendezése inkább a polgári község dolga.

„(5) A tanító szabad választás útján nyerjen állomást.“ Nem tudják, mit kívánnak. Most a tanítót legtöbb helyt az egyház-tanács választja. Minden pap azon igyekszik, hogy a legképzettebb tanítót nyerve meg egyházának. Ha a nép fogja választani: biztos lehet felőle a legképzettebb tanító is, hogy egy ügyes kortes a legjobb állomást mindenkor el fogja nyerni előle. Kérdezzék meg önök egyik-másik kis egyházban nyomorgó jeles papot: mi öröm van a szabadválasztásban? Én csak annyit mondok, pedig tapasztalat útján, hogy a ref. tanítók nép által való szabad választása, ha divatba jó: lesz fizetés-árlejtés, mint ezt már a papi hivatalok betöltésénél a nép minden alkalommal megpróbálja.

„(6) Az iskolaszéknek és presbyteriumnak a tanító szavazatképes (és a többiekkel mindenben egyenjogú) tagja legyen.“ Az iskolaszéki tagságot illetőleg a kívánság helyes és méltányos, és hogy ha zsinatunk lehet, hogy ha azt nem is, miszerént minden tanító tagja legyen az iskolaszéknek, de legalább annyit mindenesetre el fogunk érni, hogy a több tanítóval bíró egyházakban, az iskolaszéknek tanító és nem tanító

tagjai épen egyenlő számmal lesznek. A mi a presbyterséget illeti, nem a papok ellenei a tanítók presbyterségének, hanem a nagyobb gyülekezetek presbyteriumai, félvén a tanítók által való leszavaztatástól! Például: Nagykőrösön van 18 népisk. tanító, 4 t. képezdei és 10 gymnasiumi tanár, összesen 32 egyén. Ha már most a 30 tagú presbyterium ezekből állíttatnék össze: akkor nem hogy bejutna a népből valaki, hanem még 1—1 tanítót és tanárt is ki kellene hagyni. De még ha $\frac{1}{4}$ -e lenne is tanítókból alakítva a presbyteriumnak: ez a mindig pontosan megjelenő $\frac{1}{4}$ -rész dominálná a többit. Vannak különben a tanítói s tanári karból a körösi egyháznak most is presbyterei s lesznek is. Egészen más ez a kérdés, a hol a gyülekezetnek 1 vagy 2 tanítója van. Sőt van egyházmegye p. a szatmári, melyben „a tanító született presbyter s az egyházmegyei közgyűlés tagja.“ (Lásd Kiss Kálmán: „Geleji Katona J. egyházi kánonai s a szatmári ref. egyházmegye érvényes statutumai. „Kecskemét 1875. 172. lap.) E szabály azonban a szatmári és németi egyházakban nincs gyakorlatban a leszavaztatás félelme miatt.

„(7) A konventekben, egyházmegyei, kerületi és zsinati gyűléseken a tanítók képviselője csak a tanítók által választott tanító lehessen.“ Hogy van egyh. megyei közgyűlés, melynek minden megyebeli tanító tagja, azt már láttuk; a többiekben a tanítók 2 vagy több tanító által vannak képviselve. Az egyházkerületi gyűlések hosszas tartamúak, s azokon a tanítók nem hetelhetnek; különben is oda az egyházmegyék küldik képviselőiket, és nem külön a papok, sem külön a világiak. Egyébiránt nem kell gondolni, hogy az egyházkerületi gyűléseken a tanítók óhaja nem valósúlna; mert az egyházkerületek legnagyobb részt azt szokták elfogadni, a mit tanügyi bizottságuk javal. Az egyházkerületi tanügyi bizottság pedig legnagyobb részt tanárokból (ép úgy mint az e. megyei, tanítókból) van alakítva, s ennek a népisk. ügyekben előadója a képezdei igazgató. Hogy ezen óhajítás csakugyan valósúl, a kecskeméti ref. egyházmegye 1880-ki jegyzőkönyvének 36-ik (39. lap) 28. (40—44. lap) számai s az ezen számokra vonatkozó pontjai a dunamelléki ref. egyházkerület f. évi jegyzőkönyvének nyilván igazolják. A konvent az egyházkerületek képviselőiből alakúl; a zsinat pedig törvényhozó gyűlés, s valamint az országgyűlésre nem választ sem az iparosok, sem a földmívelők, sem a kereskedők testülete — mint ilyen — képviselőt: úgy ezen résztint kormányzó, résztint törvényhozó gyűlésekre sem igényelhetik a tanítók a külön képviseltetést.

„(8). A tanítók és iskolák érdekében vagy ellen kiküldött tanhatósági bizottmányok fele részben tanítókból álljanak.“ Ez inkább administratív kérdés, és ha esperes volnék, meg is kísérleném. A ki ilyenekben egyszer részt vesz: többé nem igen óhajítja. Probatum est et non successit. Azt hiszem, tanítóink sem igen kérnének belőle közvetlen tapasztalás után.

A tankönyvírásra vonatkozólag az a mondandóm: hogy Hajdu László, Békésy P., Kótay Lajos, Báski, Halasi István, Kállay István stb. tankönyvei azt bizonyítják, hogy népisk. tanítóink is írnak és pedig kelendő tankönyveket.

Még egyet. Hazánk legtöbb vidékén a tanítót épen úgy „belső embernek“ hívja s „tiszteletes“ 7) címmel illeti a nép, mint a papot; az egyház pedig templomi szolgálatok teljesítésére is jogosítja, és én sok ilyen „belső embert“ ismertem s ismerek, mint p. igen tisztelt tanítóm

Sallay Mihály Sz.-Németiben, Zathureczky János Óvárban, Géresi Márton, Kótai Lajos Szatmárt, Berky Sándor Milótán, Kiss György Véterben (mind Szatmármegyében), Szinok Sándor, Hajdu László, Győrffy László Nagykorörsön, Nyujtó Pál Czepléden, Tömösközi N.-Abonyban, Zsidó Dezső, Arany Lajos (Barsmegyében) stb stb; de tőlök soha sem hallottam, hogy a papi zsarnokság ellen panaszkodtak volna. Ezek semmi egyebek csak tanítók; de mindenki tiszteletét bírják.

Nagykorös, júliushóban 1880.

H. Kiss Kálmán,
ref. képezdei tanár.

Megjegyzések a „Válasz”-ra.

¹⁾ Hogy a „tévedés” mely részen van, annak megítélését mi az olvasóra bizzuk: azért közöljük a fennebbi cáfolatot is, megtevéen ott észrevételeinket, a hol annak szükségét látjuk.

²⁾ Nem a reformátusok hazafiasságáról, nem a „magyar vallást” követőkről van szó ott, hol mi „veszélyről” beszélünk, hanem szó van azon elvről, hogy a felekezeti autonómia a tanügy terén is megmaradjon-e csorbitlanul. Ha igen, akkor tessék a szerbeknek, szászoknak, románoknak vagy a katolikusoknak ugyan azt a széles szabadsági autonómiát adni, melyet a reformátusok követelnek. Ha ez a hazafias nevelésnek hasznára van, mi sem vagyunk ellene; ha azonban veszedelmes: akkor a reformátusok ne követeljenek „külön süteményt”; mert a mint ők, úgy a többi felekezetek is fel volnának jogosítva követelésekkel előállni. Pedig a magyar embernek „a haza minden előtt” áll. — Így tessék értelmezni a „veszélyről” mondottakat.

³⁾ Erről máskor alkalmilag elmondjuk nézetünket. A mit azonban cáfoló ur mond, az az iskolával, a tanító állásával semmi, de épen semmi összefüggésben nincsen.

⁴⁾ Két malomban örülünk! Tévedés van a dologban! Hogy törvényeink értelmében az egyházi főhatóságok egyszersmind tanügyi hatóságok is, nem tagadtuk, sőt elismertük; de tanügyi főhatóság csak a ministerium lehet; az egyházi főhatóságok tehát tanügyi alantas hatóságok, mi nekik persze sem nem derogál, sem egyházaik szabadságának útjában nem áll. A fődolog nálunk az, hogy közvetlenül ők akarnak parancsolni a tanítónak. Észre sem veszik elfogultságukban, hogy az egyházi főhatóságok, önmagukat degradálják ez által, s hogy az egyház szabadságát veszélyeztetik. A tanügy — az politikum. Erről ne tessék megfélemedezni!

⁵⁾ Ha már ad az egyházi főhatóság az iskolászeknek elnököt, miért nem az iskola tanítóját bízta meg e tisztséggel? Miért épen a papot?

⁶⁾ A józan paedagogia erkölcsstanról igen, de felekezeti vallástannról nem beszél.

⁷⁾ Hisz ez épen a baj. Ez mutatja, minő appendix az iskola az egyházzal szemben, holott a tanügyet csakis önállósítás, a tanítónak a pappal egy rangba helyezés által lehetne a haza üdvére emelni, másként a tanügy marad, a mi volt: mostoha gyermeke anyjának, hazájának. Erre neveljünk néptanítókat, népnevelőket!! (Szerk.)

Irodalmi kalauz.

Könyvek és taneszközök.

„Magyar ifjúsági és népkönyvtár.” Szerkeszti Dr. Kapossy Lucián egyet. magán- és győri főgymnasiumi ny. r. tanár. Kiadja Gross Gusztáv és testv. Győrött. 1880. Egyes füzetekben á 15 kr.

Néptünk és ifjúságunk mivelődésében új korszakot élünk. Napjainkban alig találunk értelmesebb családot, mely ne törekednék szellemi kincsek gyarapítására. Nagy figyelemmel átolvastuk az eddig megjelent 34 füzetet, és mondhatjuk, hogy a vállalat életképes, hogy celszerű eszköz a ponyvairódalom fatyúhajtásainak kiirtására. Az elbeszélések, milyenek például Kasztnér Janka, Tomor Ilona, Dr. Sikor József, Dunai Ferenc, Schön Bernát, Halbik Ciprián és másokéi, magvas olvasmányok, melyek az ifjúság szívét és szellemét nemesítik, erősítik és a hasznos tudnivalók iránti vágyat felébresztik. Az elbeszéléseken kívül minden egyes füzetben találunk vegyes közleményeket, talányokat és rejtvényeket. A vállalat kitűzött céljának megfelelő; miért is az olvasóközönség figyelmébe és pártfogásába ajánljuk. Minden vasárnap egy-egy 36—48 oldalra terjedő füzet jelenik meg: csinos borítékkal és szép acélmetszetű címképpel. Egy év alatt körülbelül 18—20 teljes elbeszelés jelenik meg, mely elbeszélések ke nény

borítékba kötve külön is kaphatók, hogy így néhány év alatt valóban szép és hasznos ifjúsági könyvtár szerezhető olcsó áron. Eddig a következő 8 elbeszélés jelent meg csinos kiállításban: Kasztner Janka: A régi jó időkből. Dr. Németh Antal: Lázadás Kairóban. Halbick Ciprián: A bánat kiengesztel. Borcsa néni. Dr. Sikor József: Pártos Matyi. Dunai Ferenc: A kincses szigetek felfedezése. Tomor Ilona: Mőzsélé. Halbick Ciprián: Buschenhorst örökösei. Dr. Kapossy Lucian: Ne lopj. **Göndör.**

Indítvány és Tervjavaslat a nevelési egyetek tárgyában. Gróf Zichy Jenőtől 1880. Székesfehérvár. Számmer Imre. 27 oldal. Ára?

E kis röpirat magában foglalja a grófnak Fehérvármegye bizottságához terjesztett indítványát és tervjavaslatát a népnevelési egyetek tárgyában. E népn. egyeteknek a célja az volna, hogy a fennálló törvények, a miniszteri utasítások és felekezesek önkormányzati jogainak tiszteletben tartása mellett, hazánk népnéliségügyét támogassa és gondozza a publikum. Ezt akarta tudvalevőleg Eötvös is. Zichy nagy elődje nyomdokaiba lépett, midőn kimutatta, hogy a közönség érdeklődésének felkeltése a tanügy iránt nem azonos a laikusoknak az iskolai kormányzatban való részvételével. Ide szakférfiak, t. i. tanítók kellene. Ezeket támogassa a t. c. publikum. — Aztán előre jutunk!

Magyartalanságok betürendben. Gyakorlati nyelvkalauz mindazok számára, kik a helytelen vagy idegenszerű kifejezéseket kerülni és a megfelelő magyaros kitételeket elsajátítani akarják. A magyar nyelvért, Nyelvtudományi közlemények, Magyar Nyelvőr, Helyes Magyarság elvei, Idegen és hibás szók Bírálata, A Magyar Nyelv Sajátságai. Magyarosan, Antibarbarus, Nagy Szótár és saját gyűjtése után írta F ü h r e r I g n á c. Budapest. Szerző tulajdona 42 oldal. Ára 40 kr. (tanítóknak 30 kr.)

A magyar szók helyes használatára igen jó útmutató, rövid, magvas; adatokban gazdag. Egyes szók használata ellen azonban volna kifogásunk, pl. udvarképes h. udvaros. Ez a mindenek kollegája. A tanító asztalán e könyv nélkülözhetlen.

Népiskolai olvasókönyv. A leányiskolák III. osztálya számára. A szövegben 14 képpel és nyelvtani anyaggal egybekapcsolva. A „Csongrádmezei Tanító-Egyesület“ (Álföldi Tanító-Egylet) határozatából és megbízásából írta és szerkesztette V a s s M á t y á s szegedi tanító. Minden példány után 1 kr. a Csongrádmezei Tanító-Egylet segélyalapjának javára fordítatik. A fordítási és átdolgozási jog fentartatik. Szeged. 1881. Traub B. és Társa. 178 oldal. Ára kötve 40 kr.

Ez olyan olvasókönyv, melyet a tanító — hogy úgy mondjuk — láttatlanul is bevezethet iskolájába. Nem csak az anyag beosztása és feldolgozása által tűnik ki ez új olvasókönyv, hanem az által is, hogy a szerző — kitől egyébiránt a tanügyi irodalom terén csakis kitűnő vártunk mindig — az összes tananyag központjává alakította ismét az olvasókönyvét, s mindent felélt, a mit az illető leányosztályban feldolgozni lehet. Ez olvasókönyv számára méltó alapot nyújt Göö z A-B-C- és olvasókönyve, melyet kéziratban látni alkalmunk volt 's melyről a fővárosi tankönyvbíró bizottsága által kiküldött kritikusok is nagy elismeréssel szölettek. Vass olvasókönyve pedig hazánk leányiskoláinak osztályaiban tankönyvvül mindenütt be volna hozandó.

Magyar nyelvkönyv. A Csongrádmezei tanítóegylet megbízásából írta N a g y J á n o s. Szeged. 1881. Traub B. és társa. III. osztály. 55 old. kötve 20 kr. IV. oszt. 82 old. Ára kötve 25 kr.

Olyan tanítók, kik a lefolyt időben lapokat járattak s az egyleti működést országsszerte figyelemmel kísérték, nem fogják ujdonság gyanánt venni azt, hogy Nagy János nyelvkönyvet írt, mert a könyv tartalmáról, és az anyag helyes módszertani alapra való fektetéséről már akkor vettek tudomást, mikor a könyv még csak kéziratban jutott egyes kritikusok kezébe, kik fölötté véleményyt mondtak. Megjelenvén a munka, mi sem habozunk kimondani, hogy a tanügyi irodalom terén jeles termékkel állunk szemben, mely a tanférfiak pártolását megérdemli.

Szépírási minták. Iskolai és magánhasználatra, módszertanilag kidolgozta Z u b r i t z k y E n d r e polgári iskolai tanár Budapest. 1 füzet — a 12 lap magyar és 4 12 lap német mintával ára 20 kr.

Ha eddig a szépíráshoz szükséges mintákról volt szó, két jelenséggel állottunk szemben: vagy szép volt az írás, a módszer pedig rossz vagy kifogásolható, vagy pedig a módszer volt jó, de az írás sem az izlésnek, sem a célszerűségnek nem felelt meg. — Zubritzky azonban, kinek gyönyörű írását eddig mindazok megcsodálták, kik azt látták, nemcsak szépen tud írni, hanem szép betűs mintákat is ad, melyek módszeres feldolgozása semmi kifogás alá nem esik. A minták olcsósága — a többi előnyök mellett — hozzáférhetővé teszi minden iskola számára e kitűnő taneszközt.

Apollo. Zenemű-folyóirat zongorázók és énekesek számára. Megjelenik minden hó első napján. Szerkeszti és kiadja Fellegi Viktor. (Budapest, Vár Verbőczy-utca 179.) Ára évi 12 füzetnek 6 frt

A kedély felvidítésére epyk hatalmas eszköz a zene. — Vele a tanítók közül so-

kan foglalkoznak, még akkor is, ha nem orgonászok. Az Apollo most már 9 év óta áll fenn. Hogy olvasóink hírből ismerték, mielőtt mi utaltunk rá, ezt fel kell tennünk. Mindazáltal kötelességünknek tartjuk, figyelmüket újból a dícséretes vállalatra terelni.

A magyar méh. A délmagyarországi méhészegylet, valamint a hazai méhészek szakközlőnye. Szerkesztik: *Grand Miklós és Kovács Antal*. Kiadóhivatal: Buziás, iskolai épület. Megje enik havonként egyszer 1 íven. Előfizetési ára egy évre 2 frt. —

E derék szakközlőny ez idei folyamából az első hét szám fekszik előttünk. Az okszerű és gyakorlati méhészgazda és folyóiratot nem igen nélkülözheti, mert nemcsak talpraesett elméleti utasításokat ad, hanem a méhészet gyakorlatában is megbízható közvetítő. A méhészkönyv értékesítheti szüretjét, ha magát e folyóirat útmutatósaira bízza, melyet legmelegebben ajánlunk.

A „Koszorú” augusztusi füzeté jeles szobrászunk, Huszár Adolf phototypographiai arcképét közli. A füzet beszélyét Abonyi Lajos írta. Ezenkívül ugyan a Rautmannféle kiadóhivatalban megjelent az „Országvilág” 15., 16., 17., 18. füzeté, továbbá Flammarión „Csillagászatá”-nak 5., 6., 7., Jakab Elek „Szabadságharcá”-nak szintén 5., 6., 7., mintszintén a Rautmannféle „Lexicon” 59. füzeté. A Mehnerféle kiadóhivatalból a „Képes Családi Lapok” legújabb füzetét vettük. E lap szellemi és nyagi emelkedésén őszintén örvendünk, s ajánljuk olvasóink figyelmébe. A „Magyar Nyelvőr” augusztusi füzeté is érdekes és gazdag tartalommal jelent meg.

Tanítóegyletek irodalmi működése.

Vettük: A „Fehérmegyei tantestület” 1880. szeptember 9-én délelőtt 9 órakor Székesfehérváron a városház tanácstermében tartandó évi 6. nagy gyűlésére szóló meghívás, kinyomatva nagy fólión. A napi rendre 10 tárgy lett kitűzve. A testületi tagokat kéri az elnökség, tagdíjjátráteleikaikat a pénztárnoknál mielőbb lefizetni. — Az „Országos ízr. tanítóegylet”-nek augusztus 20. 22. és 23. án tartott közgyűlésén két nyomtatvány lett kiosztva: 1) Alapszabályok. 2) Alapszabályok módosítása. (Ez utóbbi könyomat.) A tárgyalás igen élénk volt, tán nagyon is élénk. A gyűlésre szintén nyomtatványon történt a meghívó. A „Népnevelési egyletek” ügyében a székesfehérvári nagygyűlésen Bardon József fog referálni. — Az „Égyetemes tanítógyűlés végrehajtó bizottságá”-nak aug. 20-án tartott üléséről szóló tudósítást a „Krónikás”-ra bíztuk.

Tankerületek és intézetek állapota.

Tan- és leánynevelő-intézet. Pécs. 4-r. 8 old. Fentartója és tulajdonosa Werner Magda. Tanít 11 tanerő. — Van-e bennlakás?

Községi népiskolák. Pécs 8-r. 55 old. Belvárosi népisk. 6 oszt. — Budakülv. népisk. 6 fi- és 7 leányoszt. bányatelepi városi isk. 4 oszt., (1 tanító) Sziget külv. 4 fi- és 5 leányoszt. — 2) rendes (köztük 3 ig-) tanító, 9 szaktanító, 13 hittanító. Összesen 1680 tanuló.

Felsőbb leánynevelő tanintézet. Rimaszombat 8-r. 16 oldal. Az int. fentartója és tulajdonosa Fábry János. Van bennlakás. 4 osztály és tantónőképző folyam. Tanított 12 tanerő, köztük a tanfelügyelő: Groó Vilmos. A növendékek száma 15.

Községi polgári fiú- és leányiskola. B-Gyarmat. 8-r. 45 oldal. Tartalma 14 fejezetre van osztva; köztük: a polg. iskolaügyet rendező felsőbb hatósági intézkedések, igazgatói jelentés. 143 fiú 5-, és 27 leány 1 osztályban 6 rendes és 3 vallástanárral által nyert oktatást.

Községi népiskola. Munkács. 8-r. 28 old. 12 tanerő 6 osztályban 672 gyermeket, ideértve az ismétlő vagyis továbbképző folyamat is, tanított. Befejezésül az igazgató, Sárkány Gábor „javaslatot” tesz a városi népnevelés előmozdítására.

Polgári leányiskola. Pépa. 8-r. 52 old. Tartalom: A nők tornázásáról. (Bevezető cikk Bánfitól.) Adatok az iskola történetéhez. Az intézet szervezete. Az int. kormányzata. Iskolai rendtartás. Tanári testület. Az előadott tantárgyak vázlata. Tanszerek és taneszközök leltára. A növendékek névsora. Statistikai adatok. Jótétemények és jutalmazások. Zárvizsgálatok. A szülőkhöz. Tudnivalók a jövő tanévre. 14 tanerő 4 osztályban 86 növendéket oktatott.

Községi népiskolák. Szeged. Nagy 8-r. 70 old. Bevezetésül a füzet fele terén Vas Mátyás tollából: „Emlékirat Szeged szab. kir. város népoktatásának újjászervezése tárgyában.” Az „Ertesítő”-t összeállították: Ferenczi János, Tóth Károly és Fenyvessi János igazgatók. Kiadták a „népiskolai tanító testületek.” 34 osztályban 41 rendes és 14 hittanítótól 3361 gyermek tanult, melyek között 1856 fiú van.

Róm. kath. népiskola. Nagyárad. 8-r. 76 old. Az erkölcsi nyugalom befolyása az iskolai nevelésre és tanításra. (Kovalik János.) Adatok a népiskola beléletéből.

(Tan- és óraterv.) Az önképző kör. (Tantestületi működés.) A felekezetű iskolákba 1466, a magán tanintézetekbe 712, a községi iskolákba 2077 összesen 4255 gyermek jár. A kath. fiúiskolánál 4 tanító működik és tanít 252 gyermeket.

Községi felső leány-népiskola. Szakolca. 8-r. 16 oldal. Jelentés a lefolyt tanévről. Iskolaszék. Tanári kar. Tanterv és tankönyvek. Taneszközök. Három nyelven figyelemztetés. 11 tanerő 2 osztályban tanított 25 növendéket.

Cs. kir. realgymnasium. Szerajevó. 8-r. 40 oldal. Itt 9 tanár működik. Van előkészítő osztály, melyben minden vallású és nemzetiségű gyermekeket a gymnasiumi oktatásra előkészítenek. Látogatta 54 gyermek. A gymn. I. osztályba 42 gyermek járt. A jövő tanévre megnyílik a 2. osztály is.

Állami népiskola. Kis-Várda. Nagy 8-r. 25 old. Hat tanító, hét fiú- és 6 leányosztályban 273 gyermeket oktat. A tantárgyak lajstroma gonddal van egybeállítva.

Közs. népiskola. Kis-Martón. 8-r. 22 old. Van: 5 tanító, 2 hitelemző hat osztályban 318 tanulóval. Karácsoni ünnepélyre és adományozásra begyűlt 126 frt. 90 kr. Ebből a szegény gyermekeknek ruhát szereztek.

Közs. népiskola. Körmöcbánya. 8-r. 12 old. Ez értesítvény csak névsort tartalmaz. Megtudjuk belőle, hogy 8 osztályban 414 gyermeket 7 tanító, 1 torna-, 1 énektanító és 4 hitelemző oktatott.

Közs. el. iskolák. Kassa. 8-r. 48 old. Tartalma: I. Ismétlő oktatásunk kérdéséhez. II. Tanhatóságok. III. Tanszemélyzet (1 igazgató alatt 25 osztály- és 8 hittanító). IV. A tanév lefolyása. V. A tanuló ifjúság név- és érdemsorozata. VI. Statistikai összegezesek. VII. Jutalmak és segélyek. VIII. A szülők és gyámok figyelmébe. A IV. számú fejezetben Schuller Ernő m. é. aug. 2-án meghalt igazgató életrajzát is közli a mostani igazgató: Sudy.

Közs. népiskola. Magyaróvár. 8-r. 11 oldal. Működik 7 osztályban 7 tanerő, 3 hitoktató. Iskolába jár 403 gyermek. Az iskolaszéki elnök a kath. kitoktató, apát és plébánus. Igazgató egy a tanítók közül.

Közs. el. népiskola. Csáktornya. 8-r. 19 oldal. Úgy, mint ez iskolánál hódolnak a munkafelosztás elvének, tudunkkal Magyarországon még csak egy iskolánál járnak el: Ferencföldön Torontál vármegyében. A mellett, hogy minden tanító egyszersmind osztálytanító is, egyes tárgyakat más osztályokban is tanít. Így van helyén: ez nem szakztatás a népiskolában, csak okserű munkafelosztás, mely által minden tanító nem csak a maga osztályának, hanem az egész intézetnek lesz tanítója. 7 rendes és 2 kézi munka- és 1 hittanító 10 osztályban 300 gyermeket oktat. — *Nota bene:* hét tanító t i z osztályban tanít.

Közs. elemi iskola. Varanno. 8-r. 16. old. Az iskolai takarékpénztárak mellett szólal fel a tantest. 5 osztályban tanít 3 tanító és 1 hitoktató 185 növendéket.

Közs. elemi népiskola. Zólyom. 8-r. 26 oldal. I. Az iskola hétévi története. II. Városi iskolaszék. III. Tantestület (11 tanító). IV. Óraterv. V. Érdemsorozat. (10 osztály, köztük a 2 és 3-ik nemileg vegyes 454 tanuló). VI. Statistika. VII. Női kézi munkák. VIII. Taneszközök. IX. Jótékonyág. X. Iskolai rendtartás.

Közs. Polgári fiúiskola. Oravica. 8-r. 20 old. A 4 osztályba 87 tanuló járt. Tanár van 7, hitoktató 5. Az első osztályban a tanulók a magyar nyelvet még nem értik. A 2. osztálytól kezdve a tanítás magyar.

Közs. Polgári fiúiskola. Nagyszombat. 8-r. 24 old. Az iskolai könyvtárra beiratáskor 40 frt. gyűlt be. A tanári könyvtár boltiárú értéke 735 frt. 34 kr.; az iskolaié 80 frt. 20 kr. — Iskolai kézikönyvt. a testület 301 frt. 52 kron vett. Van 5 rendes 2 segéd és 3 hittanár. Tanulók száma 4 osztályban 79.

Kath. Főgymnasium. Nagy-Becskerek. 8-r. 268 oldal. A gymn. története 28 oldalon érdekesen van ecsetelve. Írója Obelecz József. A spectral-analysisről a 29 től a 221-ik oldalig értekezik Szathmári Ákos. — 14 tanár, 299 növendék 8 osztályban. A vaskos könyv mellett 4 könyvnyomatú melléklet.

Ált. tanítóképezde. Baja. 8-r. 36 old. A bevezetésben az igazg. röviden előadja, az intézet keletkezését és 10 éves történetét. Van 3 rendes, 1 segéd, 4 szak, 4 hittanár és 1 gyakorló iskolai tanító. Eddig a bajai képezdeből 645 tanító került ki. Az idén járt 29 az 1. 34 a 2. és 34 a 3. tanfolyamban. A gyakorló iskolát 39 gyermek látogatja. Ez intézet története sok érdekes adatot tartalmaz. Innét tudjuk meg azt is, hogy a képezdén bunyevác nyelvre is képesítenek. Wiener kineveztetésének története nincsen a tudósítóban elmondva. Kár!

Közs. Felső leányiskola. Nagy-Körös. 8-r. 30 old. Tartalom: I. Igazgatói beszéd az intézet megnyitásánál 1879. sept. 9-én. Sok elolvasásra érdemes dolog van itt elmondva. II. Adatok az iskola történetéhez. III. Fentartó s felvezető testület. IV. tantest. (2 rendes, 1 segédtanár, itt tanárnő, 3 hitelemző.) V. Növendékek (2 osztályban

191) VI. Statistika. VII. Feldolgozott tananyag. VIII. Óraterv. IX. Taneszközök. X. Isk. rendszabályok. XI. Felhívás a szülőkhöz.

Tanügyi és egyéb irodalmi mozgalmak.

Bánfi „Ifjúsági és Népkönyvtár“-ának III. kötete „Munka és jutalom“ cím alatt nem sokára elhagyja a sajtót. E derék vállalatra újból felhívjuk olvasóink pártoló figyelmét. A fővárosi elemi népiskoláiban alkalmazandó olvasókönyvek iránt a tanács által kiküldött bíráló bizottság augusztus 8-án tartotta ülését s ez alkalommal konstátálva lett, hogy 52 mű érkezett be, de érdemleges bírálatra csak 33 jöhetett. (V. ö. „Paed. Szemle“ 62. és 93. old.) A bizottság ajánlotta: 1) Braun, Hajnal, Sretvizer, Steiner magyar olvasókönyvét a 2-tól a 6. osztályig; 2) Fuchs és Szép német olvasókönyvét a 2. 3. és 4. és a fennebbi négy tanfőfiút az 5. és 6. oszt. számára; 3) a Lakits-Neiger-féle „Földrajz“ a folyó tanévre; 4) a Stern-féle német nyelvtant. Ezentúl a pályázatoknál a szerző nevét jelígelés levélbe kell rekeszteni, hogy az ítélet minden befolyástól ment lehessen. Führer Ignác budapesti tanító egy „Rendszeres Magyar Nyelvtant“ írt, mely, mint értesülünk, nemsokára elhagyja a sajtót. A magyar nyelv tanítása más ajkú iskolában a népiskola összes osztályainak számára“ cím alatt Becher Ignác egy 30 kros tankönyvet készített, mely értesülésünk szerint, most hagyta el a sajtót. Kíváncsian várjuk az új könyvet, melynek kéziratát ismertük s a kidolgozás elveit sok tekintetben nagyon helyeseljük. A 18. század közoktatás-ügye történetének megírásával foglalkozik egy idő óta Molnár Aladár, országgyűlési képviselő. E munkának a tárferfiak nagy érdeklődéssel néznek elébe. Egy kis füzetkékben, melyet a „Szemle“ jelen füzetéhez melléklünk, sok érdekes könyv címével találkozunk. Értjük ifj. Csáthy Károly debreceni könyvtáros kiadványainak jegyzéket. Hiszszük, hogy e füzetkékben a tanító szeme nem egy könyv címén fog megakadni. Ajánljuk olvasóink figyelmébe.

Könyvészete július 16. és aug. 10-iki időköznek.

Bélay J. Kortáblák a történet tanításához. Aigner. 36 old. 50 kr.
Beli-za J. Nyelvtani kézikönyv. Lampel. I. 46 o. 15 kr. II. 69 o. III. o. á 20 kr.
Boross M. Gyászlapok a magy. szabads. történetéből. Sz.-Fehérv. Klöckner. 133 o. 50kr.
Gajdos J. Alkotmánytan. 3. kiad. Lampel. 48 o. 30 kr.
Győri J. Középiskolai oktatásunk. Debrecen. Telegdy. 56 o. 30 kr.
Hajdú L. Természettan. Dobr. és Fr. 48 o. 15 kr.
Homolka J. Magy. hegy- és vízrajzi térképe. Eggenberger. 50 kr.
Kiss A. Hazai történelem és alkotmánytan. Dobr. és Fr. 64 o. 20 kr.
Kiss K. Mezei gazdaság és kertészettan. Dobr. és Fr. 40 o. 15 kr.
Laky D. Földrajz. Dobr. és Fr. 55 o. 16 kr.
Losonczy L. Magyar Nyelvtan. Dobr. és Fr. 54 o. 20 kr.
Losoucy L. Természettan. Dobr. és Fr. 64 o. 20 kr.
Mihók S. Magyar Kompass. 8. foly. Kilian. XXXII és 382 old. 3 frt 60 kr.
Oláh K. Énektan. Dobr. és Fr. 64 o. 25 kr.
Öreg J. Természet- és Vegytan. Dobr. és Fr. 48 o. 15 kr.
Ribáry F. Képes Világtörténet. Méhner. 38. füz. 30 kr.
Szalay J. A magyar nemzet története. Weismann. 27. füz. 30 kr.
Sztóár. Francia-magyar és magyar-francia Rautmann. 16. füz. 30 kr.

Tanügyi lapok és folyóiratok repertoriuma. *)

Ezúttal több kategóriába kelle osztanunk a tanügyi lapokat és folyóiratokat, mert a szüenidőben csak 15 minket érdeklő lap tartalmával ismerkedhetünk meg. És pedig:

II. A magyar izr. országos tanítóegylet Értesítője. 13. sz. Becses tudomással. (Egyleti elnökség.) Mózes — német nyelvtana. A szüenidő. (Laufer Lajos.) A nm. vallás- és közoktatási ministerium és a biblia. (Mi köze az előbbinek az utóbbihoz?) A közgyűlésen tárgyalandó tételek. Zsarnokság. (Schön Bernát.) Levelezés. (Diószegh. Hm.-Vásárhely. Udyard) Irodalom. Vegyesek. Szerk. üz.

V. Protestáns Hetilap. 29. 32. sz. Ministeri intézkedés a felek jogok ügyében. — Viszonzalasz Dóczy Imre a „Népt. tovaképzése“ című cikkére. (Stiglitz Albert.) Tanáregyesületi gyűlés. Tudósítás a ref. egyh. tanügyi bizottságának üléséről. A holt időnyben. Falusi levelek. Szerecsen mosdatása. (Polemia a „P.

*) A felsorolt lapok teljes címeit lásd a „Paed. Szemle“ 30, 63., 123 és 160-ik oldalain.

Szemle" ellen, melyre más alkalommal a szerkesztőnek kell reflektálni, mert, úgy látszik, félreértés van a dologban.) (A többi rovatokban s az egyházi ügyekre vonatkozó többi cikkeken is érintve van a tanügy.)

VII. A Kisdnevelés. 7. sz. Vonjunk határt a nézeti, szemléleti és tudományos oktatás között. (Berényi Salamon.) Irodalmi és lapszemle. Egészségügy. (A csecsemő.) Intézeti mozgalmak. Vegyes. Értesítés. Nyilvános nyugtatóvány. Pályázat. Szerk. üz. (Két cikknek vége, egynek folytatása.)

IX. A Délmagyarországi Tanító-Egylet Közlönye. Rendkívüli szám. A délmagyarországi tanítók 11. nagygyűlése (jul. 6., 7. és 8-án.) Ezenfelül egy cikk német nyelven a tanítóról s a hazafiasságról. (Krämer Frigyesről.)

X. Erdélyi Prot. Közlöny. 29—32. sz. Vitéz magyarok. A magy. ref. egyház egyetemes tanügyi bizottságának ülése. — A közoktatásügyi bizottságának ülése. — A közoktatásügyi miniszter a felekezeti jogakademiák ügyében stb. Jancsó Lajos igazgatói zárbeszéd. Egy vitéz magyarnak. (Az egyházi cikkeken kívül: könyvismertetések, áll. ig. tanácsai tudósítások, vidéki élet, lapszemle, tárcsa, különfélék, hol sok tanügyi dolog van érintve.)

XII. Protestáns Egyházi és Iskolai Lap, a 28-tól a 32.-számig. A magy. ref. egyház egyetemes tanügyi bizottságának ülései. Gymnasiumaink és a német nyelv. (Ballagi Mór.) Iskolai Értesítők. A felekezeti jogakademiák. A vasárnapi iskolák jubilauma Londonban. A tiszántúli ref. középiskolai tanáregylet közgyűlése. A sárospataki ref. főiskola tápintézete. Eszrevételek a „Viszhang” című cikkekre. Az énektanításról. (Mészáros János.) (Minden számban az esperességi gyűlésekre vonatkozó tudósításokon és szorosan vett egyházi cikkeken kívül: Könyvismertetés. Különfélék és Adakozások vagy Szerk. üzenetek.)

XIII. Népnevelők Lapja. 29. sz. A magyarországi néptanítókhoz. (Hecht-Csukási Fülöp.) Az elemi népiskola célja. (Folyt. köv. Király Károly.) Csengery Antal. (1822—1880. Sretvizer Lajos.) Tanítóegyletek nyilatkozatai. (Folyt.) Egyleti élet; Iskolai értesítők. Vegyesek. — 30. sz. A tanítóképző intézetek reformja. (Vége köv. Ujfalussy Sándor.) A fővárosi tanítók elhelyezésének lajstroma. (Vége köv.) 31. sz. Felhívás az „E ő t v ő s a l a p” érdekében. (Bár szívnél meg e felhívást minden tanító!!) Dr. Szabóky Adolf. (1821—1880. Hajnal Adolf.) 32. sz. Az úgynevezett iskolai takarékpénztárak kérdéséhez. (Az ág. ev. iskola értesítőjéből Lutzenberger cikke.) A siketnéma oktatás kérdéséhez. (Vége köv. Tolnay Béla.) Könyvismertetés. Irodalmi ismertető. (Ezen felül a 29. számnál megnevezett rendes rovatok és egyes cikkeik vége, ill. folytatása.)

XIV. Néptanítók Lapja. 13. sz. Csengery Antal. (Szerk.) A reális irány túlsúlya közoktatásunkban. (2. közlemény. Jakab Elek.) Könyvismertetés. (Somogyi Embertana. Gööz Paed. Ertekezések.) A német néptanítók gyűlése. 14. sz. A népnevelők a mai társadalomban. (Jakab Elek.) A magyarosodás ügye Szt. Gotthárdon. — A homokvipera hazánkban. (Téglás Gábor.) Könyvismertetés. (Emericzy Földrajz.) (Mindkét számban: 3 cikk folytatása előző számokból és a rendes rovatok.)

XV. Napredak. (Haladás) 20. sz. A népiskolai számtanítás. (Folyt. köv.) A 11. 12. és 13 iskolai dolgok című cikke válasz. (Hefele Ferdótól.) 21. sz. Montaigne paedagogiai elvei. (Sirola Iván. Folyt. köv.) 58. számú „Rendeleetek Tára”. 22. sz. Még egyszer az iskolai teendőkről. (Vége köv.) Hazaismeret. (Kobali Milán. Folyt. köv.) Egy olvasmány gyakorlati kezelése. (Végül a rendes rovatok és a három számban 5 cikk folytatása, ill. vége.)

XVII. Nemzeti Nőnevelés. VII. és VIII. kettős füzet. Ára 1 f. 20 kr. Paedagogiai levelek. (4. ik.) Országos nőiparkiallítás (Gelléri Mór.) Egy elfeledett nevelő életéből. (Zsilinszky Mih.) Csengery Antal. Régi magyar élet. (Nagy Gyula.) A fenyítésről. (Dr. Sebestyén Jenő.) Az úgynevezett iskolai takarékpénztárak kérdéséhez. (Az ág. ev. iskola értesítőjéből Lutzenberger cikke.) Rezgő mozgás. (Mendlik Ferenc.) A természetrajz aesthetikai oldala. (Nemcskai Irma.) A bpesti VII. ker. tanító nőképző intézetről. A természettani oktatás a népiskola alsó osztályaiban. (y. r.) Vegyesek.

XVIII. Ungarischer Schulbote. (Magyar Tanügyi Hirmondó.) 29. sz. Két tanító nyugdíjazása Sopronban. — Ártatlan gondolatok a tanév végén. A német nyelv a gymnasiumban. Hunfalvy János.) Háztartási iskolák pórlányok számára. Nyilatkozat. (Epigon Aristides) 30. sz. A 14. délmagyarországi tanítógyűlés. (Karner János.) Korszellem és iskola. En is tanítom a magyar nyelvet. (Becher Ignác.) 31. sz. Leánynevelés. — Az iskolaügy — politikum. Magyar nyelvtanítás. A vallástanítás Franciaországban. A tanító fenyítési jogának kiterjedése. Az iskolából, kizárt szerencsétlenek. (Stern. B.) 32. sz. Tanítógyűlés és a tanítóegylet.

(Epigon Aristides.) A tanodai ifjúság és a pénz. Sötét kalászat. Reflexiók a tanítóegyletek jelentőségéről. 33. sz. A szövetségi ügyben felmerült három indítvány. (Ezenkívül minden számban: Könyvismertetés, Tanügyi-, Egyleti-, Személyi és Különbféle hírek és Szerkesztői izenetek.)

XX. Népiskolai Tanügy. 14. sz. Az élet iskolája. Az iskolai nevelésről. (Szvorenji József. Folyt. köv.) Az anyaszentegyházról és szervezetéről. (Gyakorlat. Palich János.) Hogyan tanítandó a hármasszabály a népiskolákban? (Vége. Pfeffermann Gáspár.) Az iskolai takarékpénztárak paed. szempontból. (Vitéz Mária.) 15. sz. A vasárnapi iskolákról. Az iskolai nevelésről. (V. Vége köv.) A katolikus tanítóegyletek szövetsége. (Mind hazaáruló, kik a felekezetek, vagy a mi egyre megy: a nemzetiségek szerint akarnak országos szövetséget alkotni egyetlen országos magyar tanítói kar vagy orsz. magyar tanügyi szövetség helyett. A „Rep.“ rovatvezetője!) A katolikus alapítványok ügyében. Tanügyi konferencia Baján. Nótanodai vizsgálatok Baján. Fontos indítvány a méhésetet ügyében. (Mindkét számban: Irodalom. Vegyesek. A 14. számban: Tárcsa.)

XXVII. Tanügyi Közlöny. 3. sz. (Appellatio a szerkesztőtől a lap pártolása ügyében cím nélkül.) A természetben rejlő erők. (Folyt.) Levelezés. (Budapest, Répce-Szt.-György.) Lapszemle. (Győrvid. T. E. Közlönye.) Egyleti Elet. Hivatalos. Tárcsa. Irodalom. Hírek és apróságok. Kedélyes. A szerkesztő üzenetei 4. sz. A magyar nyelv érdekében. (Ujszigethy.) Ertekezés a magyar nyelv tanításáról a vend. népiskolákban. (Folyt. köv.) A term. r. erők. (Folyt. Egyleti élet stb. rovatok, mint a 3. számban, megtoldva külföldi hírekkel, a „Kedélyes“ c. rovat e számban hiányzik.)

XXVIII. Nevelés. 7. sz. Tanügyi lapjainkról (A „Néptanoda“ ellen.) Az országos tanító-szövetség kérdése. (NB. Nem a tanítók, hanem a tanítóegyletek szövetségéről van szó. A „Rep.“ rovatvezetője.) 8. sz. A tanító a társadalomban. Az iskolai takarékpénztárak kérdéséhez. (Rendes rovatok mindkét számban: Tárcsa. Irodalom. Levelezés. Vegyesek. Ezenkívül 4. cikk folytatása.)

A szünet alatt meg nem jelent tanügyi lapok sora: I. Család és Iskola. (Kozlovár.) IV. Népiskolai Tanügyi Figyelő. (Nagyszombat.) VI. Polgári Iskola. (Budapest.) VIII. Általános Tanügyi Közlöny. (Arad.) IX. A délm. T. E. Közlönye. (Temesvár.) XI. Az orsz. középt. tanáregylet Közlönye. (Budapest.) XVI. Néptanoda. (Pécs.) XXII. Nemzeti Népiskola. (Nyitra.) XXIII. A győrvidéki T. E. Értesítője. (Győr.)

E sorok megírásakor még nem érkeztek hozzánk: III. Magyar prot. egyh. és isk. Figyelő. XXIV. Keresztény Magvető.

Általában nem küldék be a „Repertorium“ számára közelvező két lapot. XIX. Magyar Tanügy (Budapest.) és XXI. Egyházi és Iskolai Szemle. (Nagy-Enyed.) Időközben megszűntek: XXV. Nógrád megyei Tanügy. (B.-Gyarmat.) XXVI. Iskolai és Népkönyvtár. (Budapest.)

Uj lap gyánant megismerkedtünk a „Zalai Tanügy“ c. mű tanügyi közlőnyvel, melynek teljes címét és tartalmát következőkben adjuk:

XXIX. Zalai Tanügy. A „Zalai Közlöny“ társ. lapja. Minden hó 1-én és 15-én megjelenő egyetemes megyei tanközlöny. Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: Bátorfy Lajos. Előfizetés ára egy évre 2 frt. Nagy-Kanizsa. 1. sz. Megyénk néptanítóihoz. (Csathó Alajos.) Jegyzőkönyv a zalai tantestület jun. 12-iki választm. üléséről. Tanügyünk. (Kivonat a tanfelügyelő jelentéséből.) Régi okmányok. Megyei hírek. Szemle. Irodalom. Papirszelvények. Csarnok. (Városi Mihály.) Üzenet.

Áttekintés. Gyarapodás a XXIX. számú lap. Apadás nem mutatkozik. A „Paed. Szemle“ 229. oldalán felsorolt 10 magyar, német, tót, horvát és román tanügyi lapot mindeddig nem kaphattuk meg. Alkalmassint nem merik megismertetni az illetők lapjaik tartalmát, mert vagy veszedelmest hirdetnek, vagy pedig maguk is szégyenlik önmaguk előtt lapjaik tartalmát.

A „Repert.“ rovatvezetője.

Tanügyi havi-krónika.

Deák Ferenc temetése óta oly fényes és imponans temetés a fővárosban nem volt, mint minőt július 24-én látott Budapest. Valjón kit temettek? Erre a csinált tudósok, a „nagy embereket“ teremtő clique tagjai azt feleltek: „Csak egy afféle tanítót!“ Igen, csak egy tanító volt az, kit az ország gyászolt, kinek keresetlenül, akaratlanul a polgárság oly nagyszerű temetést adott, mint minő csak a valódi érdemnek juthat. Mi pedig, mi tanítók, büszke önérettel mondjuk el, hogy 24-én tanfőúrt te-

mettek, és ez egy országot hozott mozgásba. — Szabóky Adolf temetését értjük. Meghalt július 22-én déli 12 órakor élete 59. évében. A kegyes tanítórendnek levén tagja, mint elemi tanító kezdte meg pályafutását, utóbb a budapest-belvárosi főreál-tanodánál a magyar nyelvnek és irodalomnak volt rendes és kitűnő tanára. A Ferenc-József- és III. osztályú vaskorona rend lovagja, a természettudományi társulat rendes tagja, a légényegyletek teremtője, a tanügy lelkes bajnoka, az ipartügy fejlődésének előmozdítója, a polgárság őszinte barátja, a fővárosi egyik legényegylet elnöke, az országos iparegyesület buzgó tagja, alelnöke, tanügyi képviselője és előadója, több hazai kiállítás szervezője, a törvényhatósági bizottmány ipari és tanügyi szaktekintélye, ezer meg ezer családnak jötevője, tanácsadója, anyagi támogatója, jubilált tanár: ez volt Szabóky Adolf. Temetésén a főváros és az ország iparos testületei küldöttségileg vettek részt, koporsója el volt borítva koszorúktól, de ez előtt egy koszorúkkal teli kocsi haladt. A gyászmenetet körülbelül 50 egylet képviselői, ugyanannyi zászlóval nyitá meg. Eleje már a kerepesi temetőnél járt, midőn a hatvani utcában és a városházátérren megindult annak vége. Az egész főváros talpon volt, mint Deák Ferenc temetése óta nem. Az egyetemes tanítógyűlés végrehajtó bizottsága küldöttségileg képviseltette magát a temetésen. Így tiszteli a polgárság a valódi érdemet. Szabóky örökké él tetteiben!

Az se le ne hangolja, se ne búsítsa az olvasót, hogy az augustusi krónikát halotti jelentéssel kezdtük meg. Meg kellett tennünk a boldogult Szabóky érdemeinél fogva: de azért is, hogy az olvasóban felébresszük azt a tudatot, hogy a hivatásának élő és lelkesülni tudó tanító, míg él, köztisztvisletnek, ha meghal, közrészvétnek tárgya. Hanem, hogy a tanító valóban egészen hivatásának élhessen, valamit tennünk kellene mindenek előtt. A tanítók hadgyakorlatának hónapjában írjuk e sorokat, a „Krónikás“ azt hiszi, hogy ősszel a védtörvény módosításának ügye az országgyűlésen szóba kerül. A tanítók fegyvergyakorlati rendezése ügyében a „Budapest-budai tanítóegylet“ kérvényt intézett az országgyűléshez. Nem volna-e jó, ha a tanítók sürgetnék azt, hogy az ország többi tanítóegyletei is támogassák a budai memorandumot. Mert lám nemsokára, alig 10 hónap múlva ismét beáll a vakáció s, akkor aztán majd megint be kell rukkolni; a helyett, hogy a pályán való tovaképzésre használhatnánk fel az időt, vagy pedig tanulságos utazásra használhatnánk fel a vacatiót, mint pl. a vas-megyei tanfelügyelő.

E hó elején ugyanis „a tanfelügyelő leánya“ cím alatt járta be a lapokat egy érdekes hír. Nem arról a szép elbeszélésről van szó, melyet e cím alatt Vas Mátyás újtársunk írt akkor, mikor a „Népnevelők Lapja“ még Márki bácsié volt, hanem azt a körülményt ujságolták, hogy vasi tanfelügyelő leánya Kossuth Lajos nagy hazánkfának magyar ételeket főzött, mikor apjával, Mennyei Józseffel, látogatáson voltak Turinban és Kossuthnál. — A kegyelet ily szép nyilatkozata érdemes arra, hogy a tanügyi „Krónika“ szóljon róla, mert hisz a tanítókat bizonyára érdekelni fogja az, ha a tanfelügyelő leánya a hazafias erények egyik legszebbikét, a hála erényét nagy férfiaknak iránt gyakorolja. Kossuth a derék leányt homlokon csókolta.

Hasonló, ha nem is ugyanilyen elismerésben részesült a négy utolsó fővárosi kegyesrendi néptanító augustus első napjaiban. Viszszavonulván a fővárosi községi népis-kolájából, és belépve a nyugdíjas állapotba, négy derék pap: Charus, Wimmer, Machik és Plank: tőlük a várbeli iskolaszék tagjai megható beszédekkel búcsúztak el. Ha a papság mindenütt úgy működött volna közre a községi iskolák emelésére, mint e négy áldozár, kik egészen jól érezték magukat a politikai, a világi felügyelet alatt, s a zsidó vagy protestans felekezetű kollegiákkal a legjobb egyetértésben éltek: úgy az az iskolai „hecc“, minőt sokszor a „Népis-kolai Tanügy“-ben és egyéb felekezeti lapokban találunk, nem lett volna lehetséges és volna már önálló magyar tanügy.

De minek is álmodik „Krónikás“ a tanítók tekintélyéről, a tanügyi önállósításáról, mikor a nagyszabedényi postahivatal pályázatát hirdet a hivatalszolgái állomásra, hol a fizetés 300 frt, lakbér 60 frt, ezenkívül ruházat. — A máramaros-szigeti m. kir. jóság-igazgatóság pedig szintén hirdet pályázatát a m. szigeti főeleemi tanítói állomásra hol fizetés 262 frt, lakbér 31 frt 50, s 56 kilometer, buza 56 hektoliter. Ha maga az állam ily „jó példát“-val megy elől: akkor ne csodálkozzunk azon, hogy sem a felekezetek, sem a községek nem igen nagy mérvben teszik tiszteletük tárgyává a tanítót s annak állását.

Persze, mit is nekünk népnevelés, néptanító, mikor nekünk harmadik magyar egyetem kell, melynek ügye új stádiumba lépett. A közoktatásügyi miniszter a korona elé tervet terjesztett, melynek alapján a király beleegyezett abba, hogy az előkészületeket alkotmányos úton megtegyék. A miniszter Pozsony, Pécs, Nagy-Szombat, Kassa, Szeged, Debrecen és Nagyvárad viszonyait tartja alkalmasoknak arra, hogy egyetem állítsák, ámde hajlandó Pozsonnak megadni az elsőbbséget, míg Debrecen számára fele-

kezeti egyetemet javall. A hittani kar kivételével — mely nem országos ügy — minden kar számára 5-től 12 tanárt tart szükségesnek. Az új egyetem budgetje 150000 forint volna.

Hogy ezen a rengeteg pénzen előbb népiskolákat kellene és lehetne felállítani ott, hol ilyenek nincsenek: ezzel ki gondol? Hiszen maguk a népiskolai műveltséget betetőző tanfériak nézik le az elemi iskolát, máskülönben nem volna lehetséges az az új neme a „reclame“-nak, melyet felfedezett a vizivárosi polgári fiúiskola igazgatója. A lapokban azt hirdeti, hogy a nevezett „iskolában, melyen csupa akadémiai tanárok működnek, a beiratás“ ekkor és ekkor lesz. — Ha az igazgató úr az „akademikusságban“ előnyt lát, gusztusát nem bántjuk. De mikor a dolgot úgy tünteti fel a publikum előtt, mintha azt mondaná is: „ide jertek mihozzánk, mert nálunk nincsen afféle tanító“, akkor mi elvből protestálunk az ilyen eljárás ellen nem csak azért, mert az „akademikus emberek“ vezetése alatti polgári iskolák hazánkban talán a legrosszabbak, hanem főleg azért, mert a tapasztalás bizonyítja, hogy főleg csak az a jó polgári iskolai tanár, a ki népiskolában, az elemi iskolában szerezte gyakorlatát. Általában ne tessék feledni, hogy a polgári iskola a népművelődés számára: egyetem, hogy a „középiskolai tanárjátszás“ ideje lejárt; mert a polgári iskolának csak akkor van létjoga, ha megmarad annak, a mi: népiskolának.

Így azután eszünkbe se juthat, megütközni azon, hogy vincelléreket és kertészeket képező iskolát is szándékoznak nyitni, meg pedig Nagyenyeden. A tanári kart egy igazgató, egy segédtanár és egy munkatanító fogja „képviseelni.“ Az sem igen fog bántani minket, ha Budapesten Jágcsoi Péterfy egy nőipartanoda felállításán fáradozik. Hogy valjon lesz-e a tervből valami: azt a jövő fogja megmutatni. Sőt még azt is eltűnjük, hogy a „selyemhernyótan“ külön tantárgy legyen a tanítóképezdének. Mert úgy látszik, ezt tervezik, miután a selyemhernyó okszerű tenyésztése módjának megismerése céljából több tanfériú ment el kormányi vagy megyei költségen Görzbe az illető „kísérleti állomásra“ (Versuchstanz). Tudtunkkal ott van: Vörös Mihály, pécsi Pokász Imre csáktornyai, Choboditzky Alajos félegyházi, Scherer Sándor bajai képezdei tanárok és Bitter Péter apari tanító. Ha ez ügytársak — viszszatérve, a nemzeti vagyonosodást előmozdítják: úgy a tanító „ezermester“ címe ellen kifogást nem fogunk tenni soha.

De azt már még sem hagyhatjuk szó nélkül, hogy a kormány megretirált. Ez pedig úgy történt, hogy a fővárosi tanügy, főleg a tanterv rendezése, illetőleg megállapítása céljából — régebben egy miniszteri rendelet érkezett a fővárosi hatósághoz, mely szigorúan követeli az 5. és 6. osztálynak felállítását s az alkotmánytannak és történelemnek a 4. osztályban való tanítását. Az ezen kérdés tárgyalására kiküldött vegyes bizottság (v. ö. a júniusi „Kroniká“-t) aug. 9-én tartott gyűlést melyben a közoktatásügyi kormány képviselője, Gönczy Pál, miniszteri tanácsos kijelentette, hogy a kormány nem azt kívánja, hogy a megnevezett két tantárgy külön tanítassék, hanem az olvasókönyv tárgyalása alkalmával ismertetessék meg. — Ez egy lépés visszszafelé, de azért mégis nagyon örövendünk neki, mert: h a l a d á s. Tény ugyanis, hogy az olvasókönyvet kell (a sok tankönyv mellőzésével) az oktatás központjának tenni. Az 5. és 6. osztály felállítása elvéhez a kormány nem ragaszkodik. És ez az, mit a „Kronikás“ nem akart szó nélkül hagyni.

De beszéljünk másról is szóljunk arról, hogy az „Eötvös-alap“ központi kezelő bizottsága nevében egy júl. 25-én kelt felhívást vettünk, mely a hazai tanítókhöz intézett „nyílt szót“ alakjában elmondja, hogy nevezett alap a tanítók tulajdona, hogy rajta kell lennünk, hogy ez alap évenként ne csak egy-két, hanem tiz-húsz ezer forintot osszon ki ösztöndíjjak és segélyezések fejében, hogy arra kell törekednünk, hogy az elagott tanítóknak is az „Eötvös-alap“ lehessen gyámoldója. Szép szó. Csak falra hányt borsó ne legyen! Elvárjuk tanítóinktól, hogy végrevalahára meg fogják érteni azt, mi az ő saját érdekük előmozdítása s nem fognak arra várni, hogy a már közmondásossá vált tanítói indolentia miatt tengődjön mátol holnapra az az intézet, mely az önálló tanügy megteremtésének első tényezője.

Helyreigazításból is jutott a Kronikásnak. Azt írja ugyanis Rehling modori tanító, hogy a Paed. Szemle 196. oldalán ott, a hol „a magyar nyelv elsajátítása“ című cikkecskében számítgattunk a számítás nem helyes. Ugyanis a magyar nyelv tanítása nem 40, hanem 41,544 forintba kerül átlagos számítás szerint, mi 1544 frt. különbözetet mutat fel. — Abban azonban Rehling ügytárs úr is egyetért, hogy ezen a tömörked pénzén sokkal több tanító és sokkal célszerűbb úton tanulhatna meg magyarul, mint úgy, ha tanfolyamot nyitnak. — Szívesen adtunk helyet ezen és a következő „igazítás“-nak.

Augustus hava 17-én a hivatalos „Budapesti közlöny“ egy miniszteri rendeletet közölt, melyet „Kronikás“ hajlandó volna „hivatalos módszertani útmutatás“-nak, valószínűs „igazítás“-nak elnevezni. Ugy látszik, döntő körökben kezdik feleslegeseknek tartani

azt a sok tankönyvet, melyet készítették: nyelvtant, földrajzt, történelmet, terményrajzt, természettant, énekiskolát és Isten a megmondhatója, mit mindent. — Mi tanítók, mindenha azt hittük, vallottuk és tanítottuk, hogy nem lehet a methodikát tökéletesíteni, a tanítók nem válhatnak methodusokká, ha az egész népiskola: oktatás köz ontja újból nem lesz az olvasókönyv. Azt kell helyesen kezelni tudni: és meg van mentve a népiskola számára a fokozatos és feltételes fejlesztésnek elve. Eddig persze hiába beszélt a „Kronikás“ is akár a képezdén, akár tanítógyűlésen, akár tanügyi lapban: gyártották a könyvet, s mert elő volt szabva, a gyermekek megvették, nekünk meg csak az lehetett gondunk, hogy keressük a sok „szükséges rossz“ között melyik a jobbik. És mindezeknek ellenében nem nekünk adtak igazat, mert a miniszterium a fennevezett rendeletben azt mondja, hogy „a tanítás irányával, menetével és végeredményével nem lehet“ megelegedve, mivel azt tapasztalja, „hogy a tanítók nagy része buzgóságát bizonyos irányban helytelenül pazarolja el, igen sokat akarván tenni a jóból.“ Ennek oka a miniszterium véleménye szerint az, „hogy a népiskolai tanítók általában véve nincsenek kellőleg tájékozva tulajdonképeni feladatuk iránt s különösen azzal nincsenek tisztában, mely tantárgyakat tegyék tanításuk közép- és süllypontjává.“ — Sok ilyenmű vád után aztán 5 pontban utasítást kapnak a tanfelügyelők, hogy miképen értelmezendő az az elv, hogy az olvasókönyv legyen a népiskola hat illetőleg kilenc folyamán az összes tanítás központja. — A „Kronikás“ meg van elégedve a „vívány“-nyal; mert vívány ez. A tanítók vívmánya, kezdettől fogva ítéljük el a lábra kapott tankönyvbemagaltatást. Megharagudtak érte! — Szakszerű felügyeletet sürgettünk. Veszekedő természetű embernek szidtak. És mégis igaz, jó és helyes volt, a mit hirdettünk. Most a minister maga bizonyít mellettünk. A rendeletet a jövő füzetben közöljük. Most csak konstataálni kívántuk, hogy a tanítóságnak ismét van egy vívmánya, bár a minister nem ismeri el, hogy haladunk. A tanügy önállósítása elvének hívei győztek. Éljen!

Mert a módszeres tanítás teszi a jó tanítót! De vannak dolgok, melyek ennek körén kívüli fekszenek, és mégis a jó tanító építhetonejt igénylik. Ilyen dolgokhoz tartozik néha egy jó tanügyi cikk s annak hatása a lelkesedni tudó tanítókra. Ez néha esemény is, mit az alábbi levél igazol, melyet a szerkesztő a „Kronikás“-nak bocsátott rendelkezésére, ki nem tehet egyebet, csak azt, hogy szóról szóra „esemény gyanánt veszi el a tanügyi események“ sorába. A levél pedig imígyen szól: „A hódmezővásárhelyi tanító-egyesület elnökségétől. Tekintetes Rill József úrnak, mint a „Magyar Paedagogiai Szemle“ szerkesztőjének, kiváló tisztelettel. Budapesten. Tekintetes Szerkesztő úr! A hódmezővásárhelyi tanító-egyesület a „Magyar Paedagogiai Szemle“ szerkesztőségének a lap VI-ik füzetében a „Tanító mint lapszerkesztő“ cím alatt megjelent közleményeért, mely nemcsak erélyvel védelmére kel a tanítói állás megtámadt önállóságának: hálás köszönetet szavazva meleg üdvözlétét küldi. Együttal határozta, hogy a „Magyar Paedagogiai Szemle“ kitünően szerkesztett s tanügyi irodalmunkban hézagot pótló havi közlönyt a maga részéről is meleg pártfogásába ajánlja úgy a hazai összes tanítóságnak, valamint a tanügy iránt érdeklődő nagy közönségnek is. Midőn egyesületünk fentebbi határozatát van szerencsém tek. szerkesztő úr becses tudomásárajuttatni, egyúttal kérem e soroknak a „Paed. Szemle“-ben való közvételét. Hazafiúi üdvözléttel és tisztelettel — a hódmezővásárhelyi tanítóegyesület nevében és megbízásából: Nagy Tamás, alelnök. Hód-Mező-Vásárhely, 1880. július 28.“ A „Kronikás“ azt hiszi, hogy egy tekintélyes egyet ohajtását, ha parancsnak veszi, kötelességét teljesíti, mit annál szívesebben tesz, mert a „Paed. Szemle“ ügye az ország tanítóinak ügye lett.

Es most zárjuk „Kroniká“-nkát. A tárgy fontosságát tekintve, első helyen kellene ugyan állnia az „Egyetemes tanító-gyűlés végrehajtó bizottságá“-ról szóló tudósításnak; de mert mostanra a kronologiai sorrendben utolsó helyen áll augusztus 20-ika, a mely napon nevezett „bizottság“ ülését Lakits Vendel elnöklése alatt tartá, a „Kronikás“-nak is tiszte lett, e tárgyról utolsó helyen írni. Amde a gyűlés lefolyásáról szóló tudósítás elé bevezetést kell írunk, mert máskülönbén sok dolog nem lesz megérthető. Sőt hasonlattal is kell élnünk. Lássuk csak! — Ha Magyarországon valaki kereskedést akar nyitni: akkor ennek a valakinek törvényes köelessége, az ő kereskedői „céget“ a bíróságnál bejegyeztetni. — Így van ez üzleti társulatoknál is. Az egyesületeknél a bírósági bejelentés nem elég; ezeknek a kormányhoz kell betérjeszteni alapszabályaikat helybenhagyás végett. Ha már most két vagy több, tegyük fel, husz vagy harminckét oly kereskedő, kiknek közös érdekeik vannak, összeállanak, s azt mondják: „Közös érdekeink képviseltetésével megbizzuk egy fővárosi kollegánkat, kinek szintén van bejegyzett cége“: akkor e „szövetségesek“ megbízottja vagy annak emberei, kikben e

megbíztott" megbízik, nem köteles, cégtét, mint a szövetségesek ügynöke, újból bíróságilag bejegyeztetni. Az „ügynökség" fennáll mindaddig, míg a szövetségesek akarják, és senki sem szólhat bele. Így van ez a kormányilag helybenhagyott alapszabályokkal bíró egyleteknél is. Ha ezek az ő közös ügyei elintézésével egy fővárosi vagy több egyletet vagy azok tarjait bízzák meg ügyeik, érdekeik képviselésével: akkor a „szövetkezett" egyletek ez ügynöke vagy ügynökei szintén nem lehetnek kötelesek, új alapszabályokat készíteni és azokat a kormányhoz beterjesztetni helybenhagyásra. A meddig a szövetkezett egyletek bírnak anynyi férfias szellemmel, hogy fentartani merik a „szövetségnek ügynökségét" vagy mondjuk „igazgatóságát: addig ez jogilag fennáll. — Sem a kormány, sem egyes ember ez ellen okszerűen kifogást nem tehet, mert itt a „szövetkezettek" akarata az egyedi döntő forum. Természetes tehát ezen elmélet szerint az, ha a szövetkező egyletek az ügynökség eszméjétől eltekintenek és új egyletet akarnak alapítani, hogy ezen új egyletnek alapszabályokkal kell bírnia, melyeket a kormány csak akkor hagy helyben, ha akarja; ha nem, nem. — Azonban a fennírt „ügynökség" is csak surrogatum. De mindaddig szükséges, valameddig nincs országos testület, országos apparatus, mely nem csak valamenynyi egyletet, hanem ezek által valamenynyi az egylet alkatrészeit tevő hasonló foglalkozású embereket is magába öleli. — Ez Magyarországon a tantói kar, Svajcban a tanítói synodus, zsinat. Ilyen tanítói zsinat, mely a tanítói kart mint rendet elismeri s az országos kormányzatba beilleszti, kell a „Kronikás"-nak, s a fenti „ügynökség" csak akkor és addig, míg e zsinat vagy kongresszus létesül. Ilyen „ügynökség" volt az 1872-ben megalakított szövetség igazgatósága. Nem kellett a kormánynak; a tanítók egy részénél elszállott a lelkesedtség, másik részénél meg volt a félsz, a harmadiknál — a rossz akarat. — És mi hallgattunk és vártunk 1874-től 1878-ig. Ez idő köz eseményei ismeretesek. Bőven ki van fejtve a tárgy különösen a „Paed. Szemle" 5. füzetének 2. cikkében. Megérkezett az idei augusztus 20-iki végrehajtó bizottsági gyűlés, mely nem fogadta el az itt ecsetelt álláspontot, hanem többséggel kimondta, hogy neki az és olyan „szövetség" kell, minő 1879. augusztus 20-án alakult meg s elfogadta a „Paed. Szemle" 5. füzetének 149-ik oldalán található indítványt. Minden erőlködésünk ez indítvány megbuktatására dugába dőlt, ismét várnunk kell, míg majd az idők folyamán felmerülő események megint nekünk adnak igazat; várnunk kell, mint vártunk 1872-től 1880-ig.

Elfogadattván a Somlyai és társai által benyújtott indítvány, mely a fennebb felállított elmélettel szemben ellenkező álláspontot foglal el: a végrehajtó bizottsági ülés az indítvány keresztülvitelének módjaitól fölött tanácskozott. E tárgyalás lefolyásáról, mindszintén a gyűlés további tárgyaitól a „Paed. Szemle" egy lelkes barátja a „Kronikás"-nak következő tudósítást bocsátotta rendelkezésére.

A módokatok I. pontja, mely az országgyűlés elé nyújtandó kérvény beállításáról szól, akként lett megváltoztatva, hogy a kérvényt a III. egyet. tanítógyűlés nevében a közp. végreh. bizottság, nem pedig a hazai tanítógyuletek adják be. A IV. pont alatt ki lett mondva, hogy a kérvényt, melynek elkészítésére György A., Somlyai J., dr. Göcz J., Trajtler K. és Lakits Vendel lettek kiküldve, a közp. végrehajtó bizottság megküldi az egyes tanító-egyleteknek ama fölhívással, hogy ezek saját kerületi országgy. képviselőjüknél adják át, kérve a támogatást. Elnök ezután bemutatja Zichy Jenő grófnak a népnevelési egyletekre vonatkozó indítványát és tervvázlatát, mely különben gyűlés előtt kiosztva is volt, s titkár fölolvassa Zichy grófnak a közp. végrehajtó-bizottsághoz intézett levelét, melyben ezt felszólítja, hogy indítványát jelen gyűlés tárgysorozatába fölvenni szíveskedjék; ez csakugyan meg is történt. Steiner I. rövid, de meleg szavakkal ismerteti a nemes gróf indítványát, s javaslata mindazt befoglalja, mit a tanítók e fontos ügyben csak tehetnek. Lelkesedéssel lett elfogadva ez, melyért Göbel János, Zichy gróf nevében a gyűlésnek köszönetet mondott; a gyűlés pedig elhatározta, hogy Zichy Jenő grófnak jegyzőkönyvileg meleg köszönetet fejez ki, s ezt kivonatilag tudomására juttatja. Az ismeretes hódmezővásárhelyi tanító-szerkesztő ügyből (lásd. Paed. Szemle VI. füz.) kifolyólag „A néptanító jogköréről" hozott bizottsági jelentést olvas föl Steiner, melynek bő kivonatával az olvasót megismertetni a Szemlének is kötelessége lesz. Nehány indítvány letárgyalása és Kálnay üdvözlő táviratának felolvasása után az „Egyetemes tanítógyűlés végrehajtó bizottságának" ülése véget ért.

Adja az Eg, hogy a gyűlés folyamán kifejezett aggodalmak tárgynélküliekké váljanak adja az Eg, hogy a minister ur a „szövetség" kérdésének országgyűlési tárgyalásakor a tanítók egysége ügybuzgalma tekintélye, szorgalma, férfias-

sága, jellemessége, önbecsülése, buzgósága dolgába a kormány álláspontja szempontjából oly dolgokat ne mondasson, melyek a tanítók jobbainak törekvéseit megcáfolják; adja az Ég, hogy a „Krónikás” örvendetes haladást konstatálhasson. Jussan eszébe minden tanítónak, hogy ő is numerus, a ki számít, s kire viszont számítnak. Azért, még ha figyelő állásába is helyezkedtünk, egymást támogató özműködésre most nagyobb szükségünk van, mint valaha.

Mert válságos idöket élünk! A tenger hullámai sima tükörré képződtek: de belseje forr. Résen legyünk!

Krónikás.

Tanítók „Emlékeztetője” szeptember havára.

1. Szeptember havának eredete, Magyar neve e hónapnak: Őszelő vagy Szent-Mihályhava; régente Mérleghavának hívták. A mostani naptár szerint az év kilencedik hónapja. A rómaiak azonban, kik az évet Marciussal kezdék, a hetedik. Innét neve is.

2. Csillagászat. A Tejut délkelet felől északkelet felé áll a zenitben. Felső részén a Nyilas látható. Következik a Kigyó, az Ophiuchus egy része és a Sas. Délkeletnyugot felé a Mérleg, Vízöntő, Halak, végül a Bika. Bolygók helyzete a juliushavival nem igen változott még. — Szeptember hava 30 napból áll, égalji tekintetben az ősznek első hónapja; a csillagászati ősz sept. 23-án kezdődik, midőn a nap a Mérleg jegyébe lép. — E napon van az őszi nap-éj-egyenlőség (aequinotium); a nap 6 óraker kel és 6 óraker nyugszik.

3. Időjárás. A hűvös napok beálltával a téli vetés és a szőlőkben, mint gyümölcsösökben a szüret ideje áll be. A levegőben több a nedvesség, esős idők is járnak.

A 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. és 15-ik pontoktól, miután a „Néptanítók Lapja” a múlt hóban is közlé a „gazdasági naptár”, mi „Emlékeztető”-nkben eltekintünk, mert szeréntünk felesleges munka akkor nyújtani gazdasági útmutatásokat, mikor a kormány lapja, mely minden iskolának ingyen jár, tehát minden tanító rendelkezésére áll, átvette tőlünk az „Emlékeztető” rovatainak fennebbi pontjait. Mi annak nagyon örvendünk, hogy laptársunknak a mi „Emlékeztető”-nk megtetszett, s hogy elvállalta a Kosmologus „szerepének” egy részét; így mi helyet takarítunk meg más közleményekre. Vagy nem?

14. Vadászat. Az úgynevezett „alsó fokú vadászat” e hóban veszi kezdetét. Általában ez a nyár óta az első hó, melyben vadászni szabad. (R-es hónap!) Az alsó fokú állatokhoz tartoznak nálunk: a nyúl, róka, borz, vadmacska, szalonka, fogoly, vadruca, vadlúd, tuzok stb.

16. Az iskolában. A községi előljáróágtól az iskolaszék átveszi a törvény értelmében eszközölt összeírást a tanköteles gyermekeknek, hogy a tanító ezen jegyzékkel kezében nyithassa meg a tanévet szeptember 1-én. Ha a tankötelesek összeírást az előljáróság nem készítette el, a tanító kötelessége, ezt rögtön bejelenteni a kir. tanfelügyelőnek; természetesen az iskolaszék útján; közvetlenül csak akkor, ha az iskolaszék egy hét alatt a jelentést nem továbbítja, mikor aztán a tanító egyenesen bejelenti a tanfelügyelőnek a mulasztást. Megjegyzendő, hogy ez nem csupán a községi tanító tiszte, hanem a felekezeti tanítóknak is kötelesség. Elkészítvén így az anyakönyvet (mulasztási naplót), megkezdí az oktatást, ismétléssel töltvén az első két hetet. A kezdőket, természetes, szemléltető oktatásban részesíti. Ez idő alatt a népiskolai törvény 31. és 32. §. alapján 1) elkészíti a szükséges tanszerek, 2) iskolai tankönyvek jegyzékét, ezután 3) az iskolaszék által kiutaltványoztatja magának a szükséges pénzüsszeget, melyen a tanszereket és tankönyveket, író-szereket stb. a tanulók számára beszerzi s kiosztja, 4) a könyvekért és tanszerekért tartozásban levő szülők neveit egybeírja és a községi előljáróságnak átszolgáltatja, hogy ez az adóval együtt a tankönyvek árát is beszédjé. Bővebb utasítást szívesen adunk.

17. Tanítóegyletek ülései. Szeptember 2-án a „Pápai ev. ref. egyházmegye tanítói értekezlete” Pápan. 15. és 16-án Abanj-tornamegyei tantestület Kassa. 14. és 15-én a Somogy megyei tanítóegylet Csurgón.

18. Az iskolai és népkönyvtárban most már sok a teendő. A tanító mindezek előtt a beszerzendő könyvek jegyzékét készíti el és utaltványoztatja a beszerzés összegének árát, megrendelvén az iskolaszék által helybenhagyott jegyzék könyveit. Ennek megtörténte után elkészíti a könyvtárban levő összes készlet jegyzékét arra nézve, hogy a mezei munka megszüntével és az esték hosz-

szabaddásával beállandó olvasási vágyat a szülőknél és felsérült ifjúságnál ki-
elégíthesse. E célból a könyvtárt rendbe hozza, hogy egyes könyvek keresése sok
munkát ne adjon.

19. A gyermekkert- és óvoda érdekében az „Országos kiseddóvó egyesület“
augusztus havában bocsátotta ki „felvételi feltéteit.“ A kvalifikációval bíró 16 éves
nők sept. 1-én, 8 órákor jelentkeztek az „intézetben“ (VII. ker., szegényház-tér
7. sz.) felvételi vizsgálatra. Kik ösztöndíjban akarnak részesülni, adják be felsze-
relt folyamodványukat Kralovanszky Istvánné osztályfőnöknénél (Lipót-útca 36.
sz. a.) A mint értesültünk, Szerdahelyi Adolf eddigi képezdei igazgatót
állásától felmentették Hogy ki lett utódja: ez iránt eddig értesítés hozzánk nem
jutott.

20. Történeti naptár. Sept. 1. 1870. A szedáni ütközet kezdete. 3. 1873.
Eötvös József, báró szül. Budán. 4. 1870. A köztársaság kikiáltása Párisban. 11.
1807. Ludovika-Akadémia alapítása. 10. 1686. Buda visszavétele Ali pasától. 7.
1723. Basedow születése. 14. 1769. Humboldt Sándor szül. 18. 1739. A nádor-
fehérvári béke. 22. 1770 Kiss János szül. Szt.-Andráson. 23. 480. Kr. e. A gör-
ögök és perzsák összeütközése Salamisnál. 25. 1793. Lengyelország második fel-
osztása. 26. 1555. Az ágostai (augsburgi) vallásbéke. 27. 1817. Az ágostai és hel-
vét hitvallású egyházak uniója. 29. 1728. Nelson tengerész szül.

21. Az olvasóköribe is beáll szeptember hava vége felé a hírlapok és köny-
vek megrendelésének ideje. A tanító odahasson, hogy oly napi-, heti- vagy szak-
lapokat, melyek a tanügy iránt könyökösek, vagy a néptanító érdekeivel szemben
ellenséges állást foglalnak el, az olvasókör meg ne rendeljen. Ezzel kell sújtani
és megtorolni néhány lap azon merényletét, hogy a tanítót lenézi. Erre vonat-
kozólag ajánljuk az olvasó figyelmébe a „Paed. Szemle“ III. füzetének 98 oldalán
a „Kronika“ utolsó előtti pontjában mondottakat.

22. Irodalomtörténeti naptár. Született sept. 1. 1840. Balás Árpád, Oravi-
cza. 3. 1820. Lutter Nándor, Bér. 4. 1848. Beöthy Zsolt, Komárom. 7. 1840. Ká-
roly Gy. Hugo, Debreczen. 12. 1827. Lonkay Antal, Bocskó. 16. 1802. Kossuth
Lajos, Monok. 17. 1800. Fogarassy Mihály, Gy.-Sz.-Miklós. 1814. Pulszky Ferenc,
Eperjes. 20. 1843. Benedek Aladár (Náray Iván) Arad. 26. 1809. Argenti Döme,
Vác. 30. 1828. Samassa József, Aranyos-Máróth.

23. Üdülés. Ebből a vakációban a tanítónak, ki sem fegyvergyakorlatra nem
ment, sem torna- vagy nyelv-folyamban részt nem vett, sem pedig az aratás munkái-
ban ki nem fáradt, talán sok is jutott. Szeptemberben hosszabb séták a mezőn, tanul-
mányozva a virányt, még üdülést nyújtanak. Azt mondta Diesterweg is: „Minden
tanító legyen természetbúvár, minden falusi tanító természetismerő.“ Ez másként nem
érhető el, ha csak a tanító az üdülésre szánt időt nem fordítja ismét arra, a mi
főteendője: a tanulásra.

24. Üresedésben levő tanítói állomások. Sept. 1. Turkeve, izr. tan. 1. Egy-
ház-Gelle, r. kath. stan. 1. Torna, stan. leányisk. 1. Pomáz, stan. 1. B.-Gyula, fitan.
1. Kopcsány rk. tan. 1. Dombegyháza rk. tan. 1. Falkóc, közs. tan. 1. Szőny
rk. stan. 4. Kurd, r. kat. tan. 8. Székesut, közs. tan. 8. Kürth, rk. tan. 8. Egbelli
rk. tan. 8. Bellatine, rk. stan. 10. Zsámbok, kath. k. tan. 10. Csik-Szereda r. kath.
stan. 10. Frigyesfalva, áll. tan. 10. Szent-Endre rk. stan. 12. Sztrázsa közs. tan.
13. Vecsés, kánt. tan. 13. Ozora, rk. tan. 15. Sörnye, tan. 15. Sósút, rk. kánt.
tan. 15. Bedegh, rk. tan. 15. Gyergyó-Remete, rk. tan. 15. Vercserova, közs. tan.
15. Holics, izr. tan. 16. Nézsza, rk. kánt. tan. 20. Cséce, stan. 20. Zombor, rk.
tan. 24. Szeged, felső város, fitan.

Szerkesztői mondanivalók.

N. J. Resznek. Az előadás nem tesz semmit. A hiányzó négy füzetet azoknak,
kik joggal igénylik, egyszerre szeretnénk elküldeni, hogy ez által négyszeri munkát taka-
rítsunk meg. — Mi ígretünket be fogjuk váltani, csak azt várjuk még, hogy a meg-
rendelők hogyan felelnek meg e hóban kötelezettségeiknek. — L. J. Az, hogy a cikket
nem sajátkezűleg írta, mit sem tesz. Beválik. B. Gy. Fehértéplom. Mindkét irányban
tudósítása kielégített, — azért azt örvendetes tudomásul vettük. — O. E. Szt.-Tamás.
Meglesz. Mi mindent előjegyzésbe veszünk. — E. J. Aszófő. Nemi kihagyásokkal szí-
vesen nyitunk tért. — E. H. Nándorvölgy. Majd valahogyan csak kerítünk a munkálatnak
helyet; — a szövegen azonban némi változtatások kell eszközölnünk. S. A. Cson-
grád. Kérdéseinkre válasz eddig még nem jött. Sz. E. k. a. Újvidék. Ha Kegyed az
igazgatóság helyettesítője, nem képzelhetjük el, hogy az ügyet miért ne rendezhetné!

Sz. J. Németlad. Úgy van. Jobbjainknak komolyan kell törekedni arra, hogy mentül szélesebb körben legyen ismeretessé a „Szemle.“ Az ügy érdekében mondunk köszönetet azért, hogy Tolnában közös ügyünk szekerét tolja. F. A. Pécs. Talán mégis még egyszer kellene áttanulmányozni és élesen megbírálni a kérdéses cikket. J. A. N.-Csanád. Ön írja, hogy van iskolaszéki elnök, ki írni és olvasni nem tud, — ez a „hatóság“ pedig ott volna Önöknél. Itt konstatáljuk, hogy Ön írta. E végett cikket írni talán nem érdemes. — „Korunk leánynevelése“ című értekezését előbb látnunk kellene. A. M. Csurgó. Hogy ne volna közlésre méltó? Majd sorját kerítjük, most lehetetlen volt. Az ismertetésnek „mint gyűlési tárgynak“ örvendünk. Csak a sorakozás legyen nagy, hogy erősödjünk, s hogy a „befolyás“ növekedjék. A többi aztán magától jó. Hogy Önök a „Sz.“-vel „tökéletesen meg vannak elégedve“ — ez legszebb jutalmunk. B. M. Czegléd. Bíráltnak hosszú. Rövidíthetünk-e rajta? P. A. Lukafalva. Kérjük Önt, ne veszítse türelmét; mindkét cikket felvettük a „közlendők“ sorába. De mikor mindenütt oly nagy az irókedv, oly pezsgó az élet! U. S. Budapest. A cikksorozat azon része, mely a takarékosagra való szoktatást tárgyalja, közölhető. V. J. Szénerszeg. A küldeményt, mint már megizentük, elhelyezzük. L. J. Pálfalva. H. F. Budapest. St. B. Bpest. Talán a jövő füzetben. Több levélre szintén ott válaszolunk.

 A Szent-Isván napján tartott végrehajtóbizottsági gyűlés, melynek eredményét megvárni kötelességünk volt, jelen füzet elkészésének oka; miértis az olvasó szíves elnézését kérjük.

A haza tanítóihoz!

Midőn a folyó év elején a „Paed. Szemlé“-t megindítottuk, azon cél lebegett szemünk előtt, hogy hazánk tanítóinak oly lapot nyújtsunk, mely felöleli mindazt, a mi a tanító előtt érdekel bir és rövid, de teljes áttekintést adjon a tanügyi tág mezején történő dolgokról. — A másik, nem kevésbé fontos célunk az volt, hogy jelesebb ügytársaink működését és képét ismertessük buzdító példák gyanánt, miáltal a tanügy emelésének véltünk hasznos szolgálatot tenni. — Ezenkívül a kiállítás tetemes költségeivel szemben az évi 12 füzet árát oly olcsóra szabtuk, hogy minden tanító, minden iskola részére e folyóirat járátását áldozatok nélkül lehetőségessé tegyük. — A tömörülés nagysága volna hivatva a „Paed. Szemle“ táborát megalkotni. Folyóiratunk befolyása tetemesen növekednék, ha mint mondani szokás — minden tanító „glédába“ állana.

Három dolog az, mi a tanügyet emelheti: a) a tanítók szakszerű felügyelete és vezetése; b) a tanítók képzésének fokozása; c) a tanítók fizetésének és társadalmi állásuknak emelése. Mert valamint igaz, hogy a tanügyi emelésének kérdése pénzkérdés: úgy igaz az is, hogy csak a mivelt, társadalmilag becsült szorgalmas és buzgó tanító teremthet jó iskolát.

A hazai és külföldi sajtó, a tanhatóságok, a tanítók s általában a nevelés ügyéért lelkesülni tudó hazafiak nemcsak e programunkat, hanem a „Paed. Szemle“ eddigi füzetait is igen kedvező fogadtatásban részesíték, és mert — a „Paed. Szemle“ első négy füzetének első kiadása teljesen elfogyván — f. é. október elsejével ismét teljes példányokat adhatunk: tisztelettel kérjük olvasóinkat, ügyfeleinket, barátainkat és elvtársainkat, ne terheltesse, a környékbeli tanítókkal és tanügyi hatóságokkal a „Paed. Szemlé“ megismertetni és azokat előfizetésre buzdítani. Legyenek különösen elvtársaink a „Paed. Szemle“ terjesztésének, és ez által a fennebbi elvek zászlójának apostolai

Ez az, a mire a tanév küszöbén ügytársainkat kérjük.

Budapest, 1880. aug. 22.

A „Paed. Szemle“ szerkesztősége és kiadóhivatala:
Rill József.

 Azokat, kik fizetésre időhatárt szabtak; de augustus havában sürgő kérelmünk ellenére nem fizettek, tisztelettel kérjük, sziveskedjenek lehetőleg september hava első tíz napjaiban utalványozni az előfizetés összegeit, hogy a négy első füzet második kiadásának költségeit srijátunkból fedezni ne kényteleníttessünk. Az előfizetés pénzét különben is az egész világon előre szokás fizetni, mi a számolást és könyvelést nagy mérvben egyszerűsíti.